

Oktatási Hivatal

1055 Budapest, Szalay utca 10-14.

Postacím: 1363 Budapest, Pf. 19.

Telefon: (+36-1) 374-2100

Honlap: www.oktatas.hu E-mail: tanugy@oh.gov.hu

JELENTÉS

A közösségi szolgálat teljesítésének és dokumentálásának szakmai ellenőrzéséről

Budapest, 2017. június 30.

Tartalomjegyzék

1. Összegzés	3
1.1. Előzmények	3
1.2. Szakmai ellenőrzés	3
1.3. Eredmények	4
2. Az iskolai közösségi szolgálat jogszabályi keretei és az ellenőrzés módszertana	7
2.1. Jogszabályi keretek	7
2.2. Az iskolai közösségi szolgálat főbb elemei	8
2.3. Intézményi adatok	9
2.4. A Hivatal által végzett ellenőrzés módszertana	11
3. Az iskolai közösségi szolgálat bevezetésében elsőként érintett évfolyamra vonatkozó megállapítások a 119 feladatellátási hely által szolgáltatott online adatok tükrében	14
3.1. Az iskolai közösségi szolgálat szervezésének, lebonyolításának és teljesítésének dokumentumai	14
3.2. Jelentkezési lap, szülői nyilatkozat, iratkezelési szabályzat	14
3.3. Törzslap és osztálynapló vezetése az iskolai közösségi szolgálattal tevékenységeknél ...	16
3.4. Együttműködési megállapodás	19
3.5. Együttműködési megállapodások a közösségi szolgálat 8 tevékenységi területén	20
3.6. Az iskolai közösségi szolgálat 8 területe és azok megoszlása	23
4. Az iskolai közösségi szolgálat az iskolák helyi szabályozásában	27
4.1. Az iskolai közösségi szolgálat általános és helyi céljai a pedagógiai programokban	27
4.2. Az iskolák által szervezett iskolai közösségi programok	28
4.3. Az iskolai közösségi szolgálatot koordináló személy kijelölése az iskola részéről	33
4.4. A koordinátori feladatokat ellátó személy feladata, munkabeosztása	33
4.5. A koordinátor és az iskolai közösségi szolgálatot segítő munkatársai	38
4.6. A pedagógiai feladatok jelenlegi beépülése az iskolai közösségi szolgálatba	38
5. Iskolai közösségi szolgálat a fogadó szervezeteknél	42
5.1. A köznevelési intézmények és a fogadó szervezetek kapcsolata	42
5.2. Az online kérdőív adatainak összegzése	44
6. Az iskolai közösségi szolgálat a helyszíni szakmai ellenőrzések tükrében	46
6.1. A helyszíni ellenőrzés vizsgálati szempontjai	46
6.2. Az intézményekben végzett dokumentáció ellenőrzésének tapasztalatai	47

6.2.1. Jelentkezési lap, szülői nyilatkozat, iratkezelési szabályzat	47
6.2.2. Törzslap és osztálynapló vezetése	48
6.2.3. Bizonyítvány vezetése	49
6.2.4. Együttműködési megállapodások	50
6.3. Az iskolai közösségi szolgálat az iskola alapdokumentumaiban (pedagógiai program, szervezeti és működési szabályzat, házirend)	50
6.4. Az iskolai közösségi szolgálatot nem teljesítő tanulók	52
6.5. Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai közösségi szolgálat végzése alóli mentesítése ..	52
6.6. Iskolai közösségi szolgálat az iskola saját szervezésében, a helyszíni ellenőrzés alapján.	53
6.6.1. A tájékoztatás gyakorlata	53
6.6.2. A fogadó szervezetek körének bővítése	54
6.6.3. A tanulók jelentkezése	54
6.6.4. Felkészítés az iskolai közösségi szolgálatra	54
6.6.5. Az iskolán belül szervezett iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos tevékenységek aránya	55
6.7. Az iskolai közösségi szolgálati tevékenységek népszerűsítése	57
6.8. Reflexió, zárás az iskolai közösségi szolgálati tevékenységeket követően	57
6.9. A közösségi szolgálat tapasztalatai és önkéntesség az iskolai közösségi szolgálat elvégzése után	58
7. Javaslatok az Oktatási Hivatal által lefolytatott, az iskolai közösségi szolgálat teljesítését, megszervezését, dokumentálását vizsgáló szakmai ellenőrzés alapján	61
7.1. A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 133.§-át valamint 46. és 47. Záradékait érintő javaslatok	61
7.2. A pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendeletre vonatkozó javaslatok	62
7.3. Jó gyakorlatok alapján megfogalmazható javaslatok	63
Melléklet	64

1. Összegzés

1.1. Előzmények

A *nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény* (a továbbiakban: *Nkt.*) a 2012/2013-as tanévtől kezdődően felmenő rendszerben vezette be a nemzeti köznevelés rendszerébe az iskolai közösségi szolgálatot. Az iskolai közösségi szolgálat az *Nkt.* alapján, a tanuló társadalmi környezetének javát szolgáló, anyagi érdektől függetlenül végzett tevékenysége, amely egyénileg vagy csoportosan, akár projekt módszerrel is végezhető. Igazolása az iskolai közösségi szolgálat egyéni megvalósulásának leírását tartalmazó, a tanuló egyéni szerepét tükröző dokumentumban történhet.

A szakpolitikai intézkedés iskolai bevezetésével összefüggésben az Emberi Erőforrások Minisztériuma valamint az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (a továbbiakban: OFI) széleskörű tájékoztatást folytatott 2012-től kezdődően az iskolai közösségi szolgálattal összefüggésben, és az OFI honlapján folyamatosan közzétette az iskolák felkészülését támogató szakmódszertani segédleteket: <http://kozossegi.ofi.hu/>.

Az *Nkt.* 2011. évi kihirdetését követően elindult az iskolák felkészülése, felkészítése az új feladatra. A 2016. évi május-júniusi érettségi vizsgaidőszakban alkalmaztuk először az 50 órás iskolai közösségi szolgálat teljesítésével összefüggésben a vizsga megkezdésével kapcsolatos szabályozást. A 2011-2016. közt eltelt öt tanév tapasztalatainak országos felmérése érdekében az oktatásért felelős miniszter a 2016/2017. tanévben megszervezendő országos szakmai ellenőrzésről rendelkezett, amelyet az Oktatási Hivatal (a továbbiakban: Hivatal) végzett el. Az ellenőrzés alapján elkészített Jelentés, az előzetes vizsgálati tervnek megfelelően, az iskolai közösségi szolgálat bevezetésével összefüggésben feltárt főbb iskolai, szolgáltatói, tanulói tapasztalatokat, a jellemző iskolai gyakorlatokat, valamint a vizsgálatban közreműködő köznevelési szakértők által esetenként feltárt helyi megoldásokat mutatja be.

1.2. Szakmai ellenőrzés

Az iskolai közösségi szolgálat – 2012 szeptemberétől felmenő rendszerben indítva - a középiskola elvégzését közvetlenül követő első érettségi vizsgaidőszakban érettségit tevő tanulók érettségi vizsga megkezdésének az előfeltétele, ezért a *2016/2017. tanév rendjéről szóló 12/2016. (VI. 27.) EMMI rendelet 12. § (1) bekezdése* szerint, a jogalkotó a Hivatalt jelölte ki a 2016. május-júniusi érettségi vizsgaidőszakban érettségi vizsgára jelentkező, és 50 óra iskolai közösségi szolgálat elvégzésére felhívott középiskolai évfolyam tanulói esetében a szakmai ellenőrzésre.

A szakmai ellenőrzés intézményi része 2017 januárjától 2017. március végéig két lépésben valósult meg: az első körbe bevont 119 feladatellátási hely egy online felületen adott meg adatokat a 2015/2016-os tanév május-júniusi vizsgaidőszakában érettségizett tanulókra és az iskolai közösségi szolgálatra vonatkozóan, majd a Hivatal Tanügy-igazgatási és Ellenőrzési

Osztálya által felkért szakértők az online adatszolgáltatásban részt vett iskolák közül 50 esetben helyszíni ellenőrzést is végeztek.

A helyszíni ellenőrzésbe bevont intézményekben 10 helyszínen tanulói interjúk is készültek.

Az ellenőrzés tapasztalatai alkalmasak arra, hogy az oktatásirányítás valamint a köznevelési intézmények országos képet kapjanak az iskolai közösségi szolgálat intézményi adminisztrációjának országos jellemzőiről, és tájékozódjon a megvalósult programok tartalmáról.

1.3. Eredmények

A vizsgálat tapasztalatai elsőként arra mutattak rá, hogy az iskolai közösségi szolgálat jogi, tartalmi szabályozása megfelelőnek bizonyult. Az első, a közösségi szolgálattal érintett végzős középiskolai évfolyamon az ellenőrzés eredményei alapján nem volt olyan tanuló, aki azért nem kezdte meg érettségi vizsgáit, mert az iskolai közösségi szolgálatot nem teljesítette. Így számukra külön szűrőt nem jelentett ez az érettségi vizsga megkezdésével összefüggő szabályozási előfeltétel. Megállapítható továbbá az is, hogy az iskolai közösségi szolgálat szervezésében tapasztalt intézményi sajátosságok nem mutatnak összefüggést a fenntartó típusával.

Az iskolák beszámolóinak alapján, az iskolai közösségi szolgálat megszervezésben közreműködő fogadószervezetek nagy száma sok esetben viszont nehézséget jelentett az iskolák számára. Az ellenőrzéssel érintett 119 feladatellátási hely, a vizsgált években 14 973 fogadónhelyen szervezte meg az iskolai közösségi szolgálatot. A nagy számokat a tanulók 37,7%-át kitevő bejáró, illetve a több mint 10%-ot kitevő kollégista tanulók magyarázzák. A bejáró tanulók nagy része, illetve a kollégisták jelentős része is lakóhelyén vagy nyáron végezte az iskolai közösségi szolgálatot.

Az ellenőrzés rávilágított arra, hogy a nagyszámú, az iskolai közösségi szolgálatban közreműködő fogadó intézmény a program feletti szakmai ellenőrzés nehézségét okozza.

A 8 vizsgált iskolai közösségi szolgálati terület közül - a tapasztalatok alapján - 4 területen jelentős mértékben fejleszhető még az iskolai és fogadó szervezetek közötti kapcsolatok kiépítése: a bűn- és baleset-megelőzés, az egészségügy, a környezet- és természetvédelem és a katasztrófavédelem területén.

Az iskolai közösségi szolgálathoz kapcsolódó adminisztráció vonatkozásában az iskolák többsége a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően szervezte az iskolai közösségi szolgálatot. Sőt, a dokumentáció több esetben meghaladja a kötelező szabályozási minimális mértéket (pl. sok iskolában évente vezetnek jelentkezési lapot, minden partnerrel kötnek együttműködési megállapodást), ami nem szükséges. Az iskolai közösségi szolgálat dokumentáltsága az ellenőrzés tapasztalatai alapján folyamatosan fejlődik, javul. Az ellenőrzés tapasztalatai alapján, az iskolák megkötötték az előírt együttműködési megállapodásokat.

Az iskolák többsége felismerte az iskolai közösségi szolgálat sokféle lehetőségét az iskolán kívüli társadalmi-gazdasági környezet, illetve a helyi társadalmi viszonyok alaposabb megismerésében, és ennek megfelelően az iskolai közösségi szolgálat keretében ellátott tevékenységek többsége az iskolán kívül valósult meg (a helyszíni ellenőrzésben részt vett 50 feladatellátási helyből 45-nél 30% alatt maradt az iskolán belüli tevékenységek aránya).

Ezzel szemben az ellenőrzésben érintett 119 feladatellátási hely 82,3%-a adott a tanulóknak az iskolai rendezvényekért cserébe a közösségi szolgálat keretében elismert időkeretet, ami jelzi, hogy a minőségibb közösségi tevékenységek szervezése a későbbiekben az iskolai közösségi szolgálat következő fejlődési eleme lehet. Jelenleg még korábbi tevékenységekért (pl. szalagavató előkészítés, tankönyv szétosztás) is sok esetben elszámolnak teljesítést a tanulóknak.

Az iskolák és a közreműködő szakértők beszámolói rámutattak arra is, hogy - figyelemmel arra, hogy sok helyen elsősorban adminisztratív és nem pedagógiai feladatként kezelik az iskolai közösségi szolgálatot - az iskolák többségében még nem figyelnek arra, hogy az iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos tevékenységek minőségéért is az iskolai viseli a felelősséget.

Sok iskolában a tanulókra bízzák, hogy milyen jellegű fogadó intézménynél, milyen tevékenységeket végezzenek, és a személyi feltételek hiányában nem fordítanak elegendő időt a tanulók felkészítésre. Továbbá - ugyancsak az emberi erőforrás hiányára hivatkozva - az iskolák kevés energiát fordítanak az iskolai, a tanulói tapasztalatok, élmények feldolgozására, továbbá a fogadó intézményekkel való elmélyültebb kapcsolattartásra.

Az iskolai pedagógiai erőforrások szerényebb mértékű bevonásának a háttérben, az iskolák beszámolói szerint, az iskolai közösségi szolgálat szervezésével megbízott iskolai koordinátorok túlterheltsége áll. A 119 feladatellátási hely esetében a 22 - 26 óra közötti időszámban foglalkoztatnak 27 intézményi koordinátort, 52 koordinátor pedig minden időkezdésművelés nélkül végzi az iskolában az órarend szerint megtartott órák feletti időszámban ezen feladatát, sőt 24 feladatellátási hely koordinátora a 32 óra feletti időszámban szervezi intézménye iskolai közösségi szolgálatát. Mindez okot ad arra, hogy - az intézmények nagy többségében - a dokumentáción túl ne maradjon idő a program érdemi szervezésére. A szakmai tevékenységek megvalósulnak, de azok pedagógiai előkészítése, a tanulók hatékonyabb ösztönzése és az élmények feldolgozása - ritka kivételtől eltekintve - nem hangsúlyos eleme az iskolai közösségi programnak.

A helyszíni ellenőrzésben részt vett 50 feladatellátási helyből 21-ben csak 1 tanórai keret szolgált a tanulók felkészítésére, míg a teljes ellenőrzésbe bevont 119 vizsgált iskola 38,6%-ában szintén csak 1 órát fordítanak az előkészítésre, a tapasztalatok feldolgozására.

A pedagógiai elemek részben történő megvalósulásának egyrészt az lehet a következménye, hogy kevés igazi önkéntes lesz a programot befejező tanulók közül (a helyszíni ellenőrzésben részt vevő feladatellátási helyek 10%-a egyetlen önkéntesről sem tud a program nyomán, 46%-uk pedig 20-30%-ra becsüli a későbbiekben önkéntes feladatot vállaló tanulók számát).

Másrészt pedig feldolgozatlanul maradhat sok megélt élmény, s ezzel a program pedagógiai céljai csak részben valósulnak meg.

Az iskolai közösségi szolgálat időkeretével kapcsolatosan több intézményvezető is elmondta, hogy érdemes volna bizonyos esetekben, és szabályozott keretek között bővíteni az iskolai közösségi szolgálatra fordítható egybefüggő időkeretet. Ezzel is arra ösztönözni a tanulókat, hogy a nagyobb rendezvényeken (pl. futóverseny) aktívabban és motiváltabban vegyenek részt.

A program pedagógiai hatását eddig nem minden iskolában tudta teljes egészében kifejtetni, annak ellenére, hogy társadalmilag hasznos tevékenységeket valósít meg.

A társadalmi összetartó erő erősítéséhez tanulói oldalon szükséges elemek még nem hangsúlyosak, vagy részben hiányoznak.

2. Az iskolai közösségi szolgálat jogszabályi keretei és az ellenőrzés módszertana

2.1. Jogszabályi keretek

Az iskolai közösségi szolgálat 2012/2013. tanévtől történő bevezetésének az *Nkt.*-ban került kialakításra a jogszabályi alapja, ám több hasonló célú és szellemiségű program működött az ezt megelőző tíz évben Magyarországon (pl. Karinthy Frigyes Gimnázium nemzetközi érettségi programja, a Waldorf-intézmények szociális gyakorlata, az egyházi iskolák diakónia és szeretetszolgálat programja, ökoiskolai program, TÁRS-pályázat pilot programja 148 iskolában)¹.

Az iskolai közösségi szolgálat jogszabályba foglalása így egyrészt alapozott egyes iskolák gyakorlati tapasztalataira, másrészt *a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény* jogszabályi megközelítésére, hiszen szellemiségében a közösségi szolgálathoz legközelebbi jogszabálynak ez tekinthető.

Az iskolai közösségi szolgálat meghatározása az *Nkt.*-ban van lefektetve: „*közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása*” /4.§ 15. pont/. Ez a megfogalmazás nem terjed ki az iskolai közösségi szolgálat céljaira (szociális érzékenyítés, személyiségfejlesztés, aktív állampolgárságra nevelés, önkéntesség, közösségépítés, pályaorientáció), viszont világossá teszi, hogy az iskolának a tevékenység megkezdéséhez szükséges szervezett kereteket (együttműködési megállapodás, felkészítés) biztosítania kell. További feladata a reflexió megszervezése, amely az élmények feldolgozását jelenti. Ez lényegi eleme a felkészítés - tevékenység - reflexió hármas rendszerének.

Az *Nkt.* meghatározza a tevékenységre kötelezettek körét: a középiskola elvégzését közvetlenül követő érettségi vizsgaidőszakban érettségi bizonyítványt szerző tanulók, kivéve „*a felnőttoktatásban részt vevő tanulókat és azon sajátos nevelési igényű tanulókat, akiket a szakértői bizottság javaslata alapján a közösségi szolgálat alól az igazgató határozatban mentesített.*” /6.§ (4)/.

A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletben (a továbbiakban: *EMMI rendelet*) kerültek kibontásra a közösségi szolgálat megszervezésének részletes szabályai /133.§ (1)-(9)/. A jogszabály, hatályba lépésétől számos elemében pontosításra került, az intézmények visszajelzései, valamint a Nemzeti Pedagógus Kar és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) által 2015 óta szervezett monitorozások tapasztalatait összegző jelentések alapján (pl. teljesíthető órák száma hétvégén, tevékenységek szerepeltetése az együttműködési megállapodásban, záradék).²

¹ Lásd részletesebben: dr. Bodó Márton: A közösségi szolgálat 2011-es bevezetése és tanulságai (Új Pedagógiai Szemle, 3-4. szám, 2014).

² Összegző jelentés az Iskolai Közösségi Szolgálat monitori látogatásairól 2015. OFI.

2.2. Az iskolai közösségi szolgálat főbb elemei

A középiskolás tanuló 50 óra önzetlen segítségnyújtásban vesz részt egyénileg vagy csoportosan, tevőlegesen segítve személyeket vagy társadalmi csoportokat, tevékenységeket. A tevékenység maximum 5 órás felkészítésből, minimum 40 óra tevékenységből és maximum 5 óra pedagógiai feldolgozásból áll. Az arányok változhatnak a tevékenység óraszámának növelésével, amennyiben nincs szükség 5 óra felkészítésre és/vagy 5 óra pedagógiai feldolgozásra. Ez tevékenységtől függhet.

Az *EMMI rendelet* pontosan rögzíti, hogy mely területeken lehet tevékenységeket végezni:

- egészségügyi,
- szociális és jótékonyági,
- oktatási,
- kulturális és közösségi,
- környezet- és természetvédelemi,
- katasztrófavédelmi,
- óvodás korú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel, tanulókkal, az idős emberekkel közös sport- és szabadidős,
- egyes rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerveknél bűn- és baleset-megelőzési területen.

Azt is világosan körvonalazza az *EMMI rendelet 133.§ (1) bekezdése*, hogy mely intézmények lehetnek fogadó intézmények az iskolai közösségi szolgálat program keretében:

- állami,
- önkormányzati,
- civil,
- nonprofit szervezet,
- a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló törvény hatálya alá tartozó szervezet,
- középiskola magánszeméllyel kötött megállapodása alapján magánszemély,
- saját intézmény.

Mivel az iskolai közösségi szolgálat teljesítése az érettségi megkezdésének előfeltétele, ezért a tevékenységeket dokumentálnia is kell a programért felelős középiskolának. A dokumentáció a következő elemekből áll:

- jelentkezési lap, szülői hozzájáruló nyilatkozattal,
- a tanuló közösségi szolgálati naplója,
- az osztálynaplóban, (papír alapú vagy elektronikus naplóban) a bizonyítványban és a törzslapon a közösségi szolgálat teljesítésének vezetése,

- az iskolán kívüli külső szervezet és közreműködő mentor bevonásakor az iskola és a felek együttműködési megállapodása,³
- a tanulói jogviszony tanév közbeni megszűnésekor az iskolai közösségi szolgálat teljesítéséről igazolás kiállítása,
- a dokumentáció rendjének megállapítása az iratkezelési szabályzatban.

Az *EMMI rendelet 133.§ (7) bekezdése* meghatározza azt is, hogy milyen időkeretben végezhető az iskolai közösségi szolgálat: „A közösségi szolgálat helyszínén a szolgálattal érintett személy segítése tanítási napokon alkalmanként legkevesebb egy, legfeljebb háromórás, tanítási napokon kívül alkalmanként legkevesebb egy, legfeljebb ötórás időkeretben végezhető.

2.3. Intézményi adatok

Az iskolai közösségi szolgálattal érintett intézmények és tanulók létszám adatai a 2015/2016-os tanévben

	Érettségit adó nappali képzéssel rendelkező KLIK fenntartású	Érettségit adó nappali képzéssel rendelkező alapítványi fenntartású	Érettségit adó nappali képzéssel rendelkező egyházi fenntartású	Érettségit adó nappali képzéssel rendelkező minisztériumi fenntartású	Érettségit adó nappali képzéssel rendelkező felsőoktatási intézmény fenntartású	Érettségit adó nappali képzéssel rendelkező egyéb fenntartású
Középiszolák száma (db)	567	117	195	100	22	142
Tanulók száma (fő)	112 868	12 848	55 501	106 990	8 978	6 437

³ A gyakorlat az, hogy nemcsak ezeken a területeken (egészségügy, szociális, bűn- és baleset-megelőzés), hanem minden területen megállapodást kötnek az iskolák ezzel biztosítva tanulóik számára a szervezett kereteket, illetve ez biztosíték a fogadó szervezetek számára is.

A középfokú oktatási intézmények megyei megoszlása a 2015/2016-os tanévben

Megye	Fenntartó típus (db)			Összesen
	Állami	Egyházi	Egyéb	(db)
Bács-Kiskun	5	3	0	8
Baranya	4	1	0	5
Békés	3	1	0	4
Borsod-Abaúj-Zemplén	4	3	0	7
Budapest	15	1	1	18
Csongrád	3	2	0	5
Fejér	3	1	1	5
Győr-Moson-Sopron	6	2	0	8
Hajdú-Bihar	6	1	0	7
Heves	2	4	2	8
Jász-Nagykun-Szolnok	3	0	0	3
Komárom-Esztergom	3	2	1	6
Nógrád	3	0	0	3
Pest	7	3	0	10
Somogy	2	0	0	2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4	2	0	6
Tolna	2	0	0	2
Vas	4	1	0	5
Veszprém	2	1	1	4
Zala	3	0	0	3
Összesen:	84	28	6	119

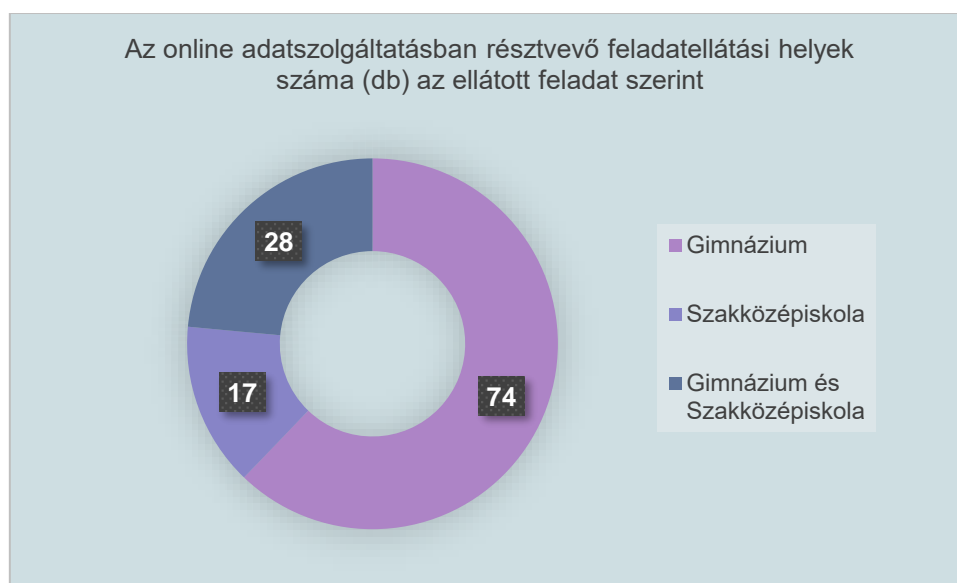
Az ellenőrzésbe bevont intézmények listáját lásd a *Mellékletben*.

2.4. A Hivatal által végzett ellenőrzés módszertana

Az Emberi Erőforrások Minisztere minden évben a tanév rendjéről szóló rendeletben teszi közzé az adott időszak szakmai ellenőrzésének tárgyát. A *2016/2017. tanév rendjéről szóló 12/2016. (VI. 27.) EMMI rendelet 12. § (1) bekezdésében* foglaltak értelmében, a Hivatal szakmai ellenőrzés keretében ebben a tanévben az iskolai közösségi szolgálat teljesítését, megszervezését, dokumentálását vizsgálta.⁴

Az ellenőrzést az előző évek gyakorlatának megfelelően a Hivatal Tanügy-igazgatási és Ellenőrzési Osztálya folytatta le. A szakmai ellenőrzés a Hivatal által véletlenszerűen kiválasztott középiskolák egy-egy feladatellátási helyére terjedt ki, a 2016. évi tavaszi érettségi vizsgaidőszakban rendszeres érettségit tett tanulók vonatkozásában - kvantitatív online kérdőív és kvalitatív módszereket is alkalmazó helyszíni ellenőrzésen keresztül.

Az iskolai közösségi szolgálat szakmai ellenőrzése két lépésben valósult meg. Első lépésben 119⁵ véletlenszerűen kiválasztott intézmény szolgáltatott adatokat egy online felületen.

A kiválasztott intézmények, a Hivatal Köznevelés Információs Rendszerén (KIR) keresztül töltötték fel az ellenőrzéssel összefüggésben igényelt adataikat. Ezt követően az online adatszolgáltatással érintett intézmények egy részénél helyszíni ellenőrzésre is sor került. A helyszíni ellenőrzést az Országos Szakértői Névjegyzékről kiválasztott köznevelési szakértők végezték.

⁴ Lásd részletesebben dr. Kovácsné Bodó Gabriellával készített interjút az Új Köznevelés 73. évfolyam 1-2. szám, 3-4. oldalain

⁵ Az online adatszolgáltatásban végül 119 intézmény vett részt a felkért 120-ból.

A Hivatal 7 nappal az ellenőrzést megelőzően minden érintett intézmény részére értesítést küldött. Az adatok feltöltésére, majd a helyszíni ellenőrzésekre 2017. január - március hónapokban került sor.

Az adatszolgáltatás az iskolai közösségi szolgálat intézményi megszervezésének részleteire és annak dokumentációjára terjedt ki, míg a helyszíni ellenőrzés interjúk segítségével (intézményvezető, koordinátor, tanulók) képet adott arról is, hogy milyenek értékelik az iskolai közösségi szolgálat hatékonyságát a benne részt vevő oktatási szereplők.

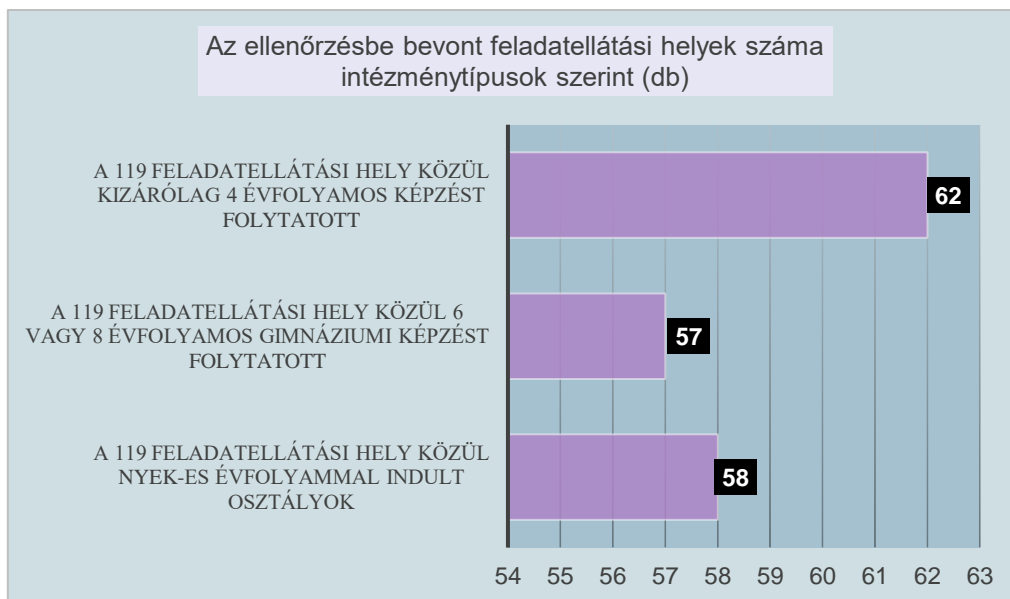
A Hivatal által végzett ellenőrzés kizárólag szakmai jellegű volt, mely a jogszabályokban foglaltak megvalósulásának feltérképezésére, a gyakorlatban előforduló nehézségek feltárására terjedt ki.

Az ellenőrzés tapasztalatai alapul szolgálhatnak javaslatok megfogalmazására, az eddigi szabályozás további finomítására a döntéshozók, jogalkotók felé a feltárt szabálytalanságok, hiányosságok alapján.

A Hivatal által lefolytatott közösségi szolgálat ellenőrzésében résztvevő intézmények válaszadók és fenntartók típusai szerint

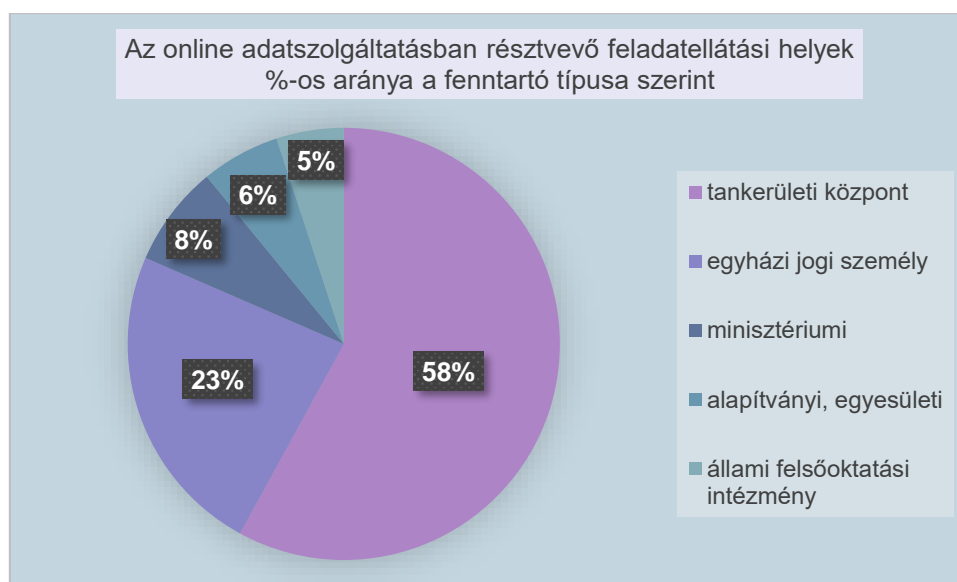
Fenntartó típusa	igazgató/ intézményvezető	intézményvezető- helyettes	iskolai közösségi szolgálati koordinátor	középiskolai tanár	iskolaittár, szabadidő- szervező, pedagógiai asszisztens
egyházi	5	16	2	3	2
tankerületi	13	41	3	9	4
felsőoktatási intézmény	1	4	0	1	0
alapítványi, egyesületi	2	2	0	2	1
minisztériumi	0	8	0	0	0
Összesen	21	71	5	15	7

A válaszadókra vonatkozó adatok elsősorban nem az adott témájú ellenőrzéshez szolgálnak adalékul, hanem arra mutatnak rá, hogy az évenkénti, - a Hivatal által különböző területeken megszervezésre kerülő - ellenőrzések során elsősorban az intézményvezető-helyettesek a feladat elvégzői.

Az ellenőrzés tapasztalatai alapján szükséges lenne javítani az intézmények irányadó működési logikáján, amit megnehezít, hogy az intézmények más és más SZMSZ és szervezeti felépítés alapján működnek, más és más szemlélettel állnak egy-egy feladat elvégzéséhez.

Mindez kihat az adatszolgáltatás minőségére is, ugyanakkor arról is árulkodik, hogy milyen különböző értelmezései születhetnek egy adott feladatnak, a hasonló feladatokat ellátó nevelési-oktatási intézményekben.

Az arányszámok jól mutatják, hogy a Hivatal ellenőrzése, a mintavétel arányainak meghatározásakor egyszerre összpontosított a - törvényi szabályozás hatályba lépése óta közösségi szolgálat jellegű tapasztalattal bíró - KLIK fenntartású intézményekre, és a közösségi szolgálati tevékenység terén jelentős hagyományokkal rendelkező egyházi intézményekre is.

3. Az iskolai közösségi szolgálat bevezetésében elsőként érintett évfolyamra vonatkozó megállapítások a 119 feladatellátási hely által szolgáltatott online adatok tükrében

3.1. Az iskolai közösségi szolgálat szervezésének, lebonyolításának és teljesítésének dokumentumai

Az iskolai közösségi szolgálat dokumentációjának elsődleges célja, hogy a középiskola elvégzését közvetlenül követő érettségi vizsgaidőszakban érettségit szerző tanulók rendes érettségi vizsgára bocsátásának előfeltételeként, az 50 óra közösségi szolgálat teljesítését bizonyítsa. Az ehhez kapcsolódó dokumentumok a folyamat egyes állomásait mutatják, a tanuló jelentkezésétől (jelentkezési lap) a szülő hozzájárulásán át (szülői nyilatkozat), a tevékenységek szervezett keretek között történő (együtműködési megállapodás) megvalósításáig (közösségi szolgálati napló).

A dokumentáció többnyire papír alapon történik, az osztálynapló évközi vezetésének kivételével, amely a legtöbb intézményben már elektronikus felületen vezetett e-napló. A dokumentáció látszólag bonyolult, valójában - az érettségi előfeltétel súlyához mérten - a lényeges mozzanatok rögzítésére törekszik.

3.2. Jelentkezési lap, szülői nyilatkozat, iratkezelési szabályzat

A jelentkezési lapnak az *EMMI rendelet* megfogalmazásában /133.§ (9)a)/ az iskolai közösségi szolgálat kötelező dokumentációja részeként, a következő elemeket kell tartalmaznia: „*a tanulóknak közösségi szolgálati jelentkezési lapot kell kitöltenie, amely tartalmazza a közösségi szolgálatra való jelentkezés tényét, a megvalósítás tervezett helyét és idejét, valamint a szülő egyetértő nyilatkozatát.*”

A jelentkezési lap formája nem kötött, sokféle megoldás létezik rá. A legtöbb iskola a kozossegi.ofi.hu felületen fellelhető sablonokat használta. Az itt szereplő jelentkezési lapnak két változata is van. Az egyik minden tanévben külön jelentkezteti a tanulókat, feltüntetve 3 lehetséges területet, ahol a tanuló a közösségi szolgálatot az adott tanévben végezni fogja. A minta tartalmazza tevékenységenként a tervezett időkeretet és a szülő hozzájárulását is. A másik minta a szülő hozzájárulását és a tanuló jelentkezését ugyanúgy egy dokumentummal oldja meg, azzal a különbséggel, hogy feltüntetésre kerül a 8 lehetséges tevékenységi terület, amit a tanuló a közösségi szolgálat végzésének teljes időszakára vonatkozóan egyszer jelöl meg. Ez a megoldás is eleget tesz a jogszabály kívánalmainak (ebben az esetben az időkeretet úgy értelmezve, hogy a megadott időponttól teljesíti a tanuló az 50 órát a megjelölt területeken).

A két említett sablonon túl sok egyéb adminisztratív megoldás létezik, többnyire a nyomdák *közösségi szolgálat napló* mintáit követve. A legtöbb helyen ugyanazt a típusú iskolai közösségi

szolgálati naplót használják. Egy másik kiadó által forgalmazott napló összetettebb, még a *jelentkezési lap* szülői nyilatkozat része is bele van szerkesztve. Több nyomda a *jelentkezési lapot* a *tanuló közösségi szolgálat naplójának* nyitólapjaként értelmezi. Ez annyiból előnyös, hogy kevésbé veszik el, valamint az óraszám ellenőrzéskor a pedagógus azt is láthatja, hogy a tanuló, milyen területekre jelentkezett.

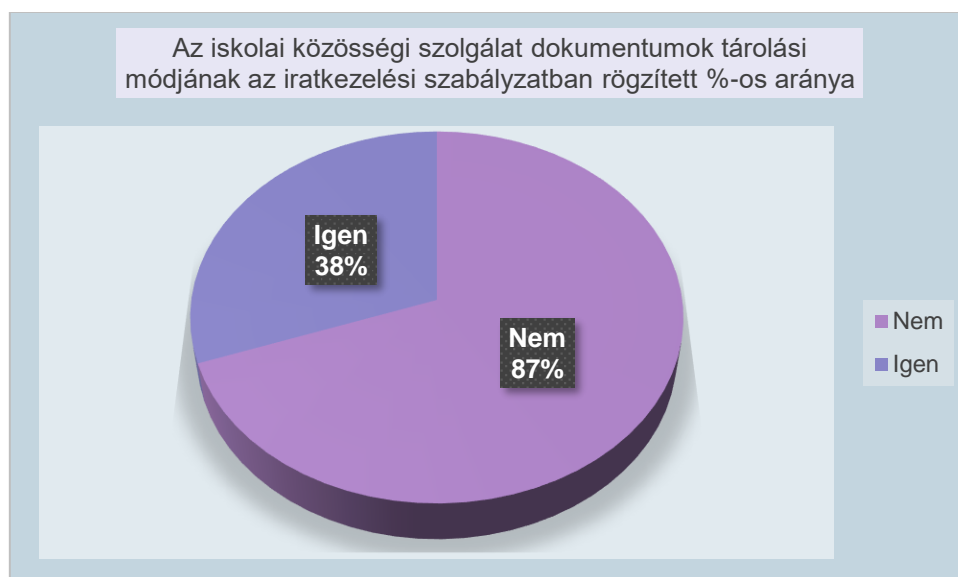
Van, ahol a szülői hozzájáruló nyilatkozat, a szülő nyilatkozata gyermeke egészségügyi állapotáról, illetve a tanuló jelentkezése önálló dokumentumok.

A leírtakat alátámasztják az online adatfelvételbe bevont 119 iskola által közöltek. 110 intézmény nyilatkozott úgy, hogy „*megtalálhatók a jelentkezési lapok*”, 9 esetben nem volt jelentkezési lap vagy szülői egyetértő nyilatkozat. 7 intézményben egyik sem volt megtalálható, míg egyben csak a jelentkezési lap, egy másikban pedig csak a szülői egyetértő nyilatkozat hiányzott.

A 9 jelentkezési lap vagy szülői nyilatkozat terén hiányos dokumentációval rendelkező intézmény közül egy többcélú intézmény, a többi gimnázium. A hiányos dokumentációval rendelkező intézmények között volt kimagasló tanulmányi eredményt felmutató intézmény is. A felmérés igazolja, hogy alapvetően az iskolák együtt kezelik a kétféle iratot, és ha az egyikkel rendelkeztek, akkor a másikkal is. Többségük tisztában van azzal is, hogy a tevékenységek megszervezéséhez szükséges a szülői felhatalmazás.

Az iratkezelési szabályzatban foglalt szabályozás hiánya, valamint a jelentkezési lap, illetve szülői nyilatkozat hiánya nem mutatott összefüggést.

Csak két olyan intézmény volt az ellenőrzéssel érintett intézményi körben, ahol hiányzott a két irat és az iratkezelési szabályzat sem tartalmazta, hogy az iskola hol tartja az iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos dokumentumokat. Az iskolák 38%-a nem szabályozta ezt a kérdést iratkezelési szabályzatában, míg 87 rendelkezett az iratok tárolásának helyéről. Az *EMMI rendelet* az iratkezelési szabályzatra vonatkozóan is határoz meg elvárást: „az iskola a közösségi szolgálattal kapcsolatos dokumentumok kezelését az iratkezelési szabályzatában rögzíti” /133.§ (9)d)/.

3.3. Törzslap és osztálynapló vezetése az iskolai közösségi szolgálatos tevékenységeknél

Az iskolák többféle gyakorlattal rendelkeznek az osztálynapló és törzslap vezetése kapcsán. Jogilag a kérdést az *EMMI rendelet /133.§ (9)b/* a következőképpen szabályozza: „*az osztálynaplóban és a törzslapon a kijelölt pedagógusnak dokumentálnia kell a közösségi szolgálat teljesítését.*”

A bizonyítványba évente bevezetésre kerülő záradék az iskolai közösségi szolgálatra vonatkozóan, amely segíti a tanulók éves teljesítésének nyomon követését pedagógus, szülő és tanuló számára így szól: „*Igazolom, hogy a tanuló a/..... tanévben óra közösségi szolgálatot teljesített*” (*EMMI rendelet 46. záradék*).

A törzslaphoz olyan központi záradék van, amely a teljesítés befejezését jelzi: „*A tanuló teljesítette a rendes érettségi vizsga megkezdéséhez szükséges közösségi szolgálatot*” (*EMMI rendelet 47. záradék*).

Az iskolák többsége ugyanis azt a jól bevált gyakorlatot követi, hogy „összeolvasáskor” a tanítási év végén, a három iratnak meg kell egyeznie: az osztálynaplónak, a törzslapnak és a bizonyítványnak. Így a legtöbb esetben, a záradékok mindhárom dokumentumba bekerültek.

A tanulók teljesítésének az osztálynaplóban történő vezetése változó volt. A közösségi szolgálat teljesítésének nyomon követése során az látható, hogy a 119 iskola közül csak 23 iskola vezette havonta a közösségi szolgálat teljesítését a naplóban. Ennek előnye, hogy a pedagógus folyamatosan látja a tanuló előrehaladását, hátránya, hogy nagyon sok ügyintézéssel és adminisztrációval jár. 25 iskola élt azzal a gyakorlattal, hogy a megbízott pedagógus csak félévente rögzítette a közösségi szolgálati órák teljesítését az osztálynaplóban. Ez lényegesen kevesebb terhet jelent, valamint ez alapján fel lehet tüntetni a teljesített órákat a félévi bizonyítványban is. A féléves gyakoriság alkalmas a szülők tájékoztatására a tevékenység teljesítésének előre haladásáról. 70 intézmény gyakorlatában a közösségi szolgálat teljesítése csak évente egyszer került beírásra az osztálynaplóba. Tehát azzal, hogy a tanulók miként is állnak a teljesítés terén, csak évente egyszer vetettek számot hivatalos iratban. Egyetlen iskola volt a 119-ből, amelyik nem vezette az osztálynaplóban a közösségi szolgálat teljesítésének folyamatát.

A 28 többcélú intézmény gyakorlata nem tért el arányaiban a gimnáziumok gyakorlatától, évente vezették az osztálynaplót 19 iskolában, félévente vezette 5 intézmény, 4 pedig havonta. Fenntartó tekintetében sem volt különbség.

A 13 egyházi többcélú intézmény közül 1 havonta, 2 félévente, 10 pedig évente követte a közösségi szolgálat teljesítését az osztálynaplóban.

A havonta történő osztálynapló vezetés gyakorlatát a tankerületi iskolák közül követték a legtöbben. Ez 19 intézményt jelentett, míg az egyházi intézmények közül csak kettő tartotta ezt a gyakorlatot.

Természetesen a tanulók teljesítésének nyomon követésére egyéb pedagógiai módszerek is lehetnek a gyakorlatban, de ezek a felmérés tárgyát nem képezték.

Az adatok rögzítése a törzslapon - hagyományosan - évente történt. Az iskolák mindegyike ezt a gyakorlatot folytatta egy kivétellel, amelyik félévente vezette a közösségi szolgálat teljesítését. Ez az iskola vélhetően rossz adatokat szolgáltatott, mert nincs értelme annak - és hely sincs a törzslapon arra -, hogy ez a beírás többször is megtörténhessen egy évben. A törzslap záradéka nincs összhangban az iskolák gyakorlatával. Ugyanis az *EMMI rendelet 47. záradéka* szerint: „A tanuló teljesítette a rendes érettségi vizsga megkezdéséhez szükséges közösségi szolgálatot *TI*”. Ebből logikusan az következne, hogy ez a záradék csak a teljesítéskor kerüljön bejegyzésre és addig a törzslapon ne szerepeljen. Ez viszont ellentétes lenne az iskolák „dokumentum összeolvasó” gyakorlatával. Így kerül be a bizonyítvány záradéka évről évre a törzslapra is.

Érdeemes megjegyezni, hogy csak két iskola volt, ahol változott a gyakorlat a 4 év során. A többi intézményben a kezdetekkor eljárás maradt meg gyakorlatként a 4 év teljes ideje alatt. A két gimnázium közül az egyik a havi naplóvezetésről, a másik pedig az évi naplóvezetésről tért át a félévenkéntire. Néhány iskolánál gyakorlat, hogy csak abban az évben rögzítik a tanulók tevékenységi előrehaladását, amely években tevékenykedtek. Tehát évek kimaradnak, amikor a tanuló éppen nem végzett iskolai közösségi szolgálati tevékenységet, és ez azzal a következménnyel is járhat, hogy ezekben az években a szülők sincsenek egyértelműen tájékoztatva gyermekük teljesítésének hiányosságairól.

A törzslap szolgál alapul a teljesített óráknak a bizonyítványba történő átvezetéséhez a tanév végén. Állítható, hogy a havonta, félévente történő osztálynapló vezetés hatékonyabb visszajelzés, mint az évenkénti, ugyanakkor ez az adminisztratív elem még nem jelez részleteket arról, hogy a pedagógus a teljesítés folyamatában milyen gyakran beszélget a tanulókkal, illetve mikor és hogyan szervezik a visszacsatolást. Valójában így nem ad teljeskörű tájékoztatást a közösségi szolgálat tartalmáról, a program minőségéről, folyamatáról. Ugyanakkor a rendszeres visszajelzés segíti a tanulókat abban, hogy az 50 óra folyamatában ne érezze támasz nélkül magát.

Az osztálynapló és törzslap vezetésének gyakorisága képzési forma és fenntartó típus szerint⁶

intézményi forma	fenntartó típusa	osztály- napló havonta	osztálynapló félévente	osztály- napló évente	törzslap félévente	törzslap évente
gimnázium 74 iskola	alapítvány 2	0	0	2	0	2
	állami felsőoktatási intézmény 4	1	0	3	0	4
	egyházi 13	1	2	10	0	13
	állami (tankerületi) 55	16	17	22	1	54
szakközép- iskola 17 iskola	közalapítvány 1	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat
	állami felsőoktatási intézmény 1	0	0	1	0	1
	egyházi 2	0	0	2	0	2
	állami szervezet 7	0	0	7	0	7
	állami (tankerületi) 6	1	1	4	0	6
gimnázium és szakközép- iskola 28 iskola	alapítvány 3	0	0	3	0	3
	állami felsőoktatási intézmény 1	0	0	1	0	1
	egyházi 13	1	2	10	0	13
	közhasznú egyesület 1	1	0	0	0	1
	állami szervezet 2	0	1	1	0	2
	állami (tankerületi) 8	2	2	4	0	8
Összesen:	119	23	25	70	1	117

⁶ Az adatok a 2015/2016-os tanév gyakorlatát tükrözik.

3.4. Együttműködési megállapodás

Az együttműködési megállapodás egyik fontos szabályozó dokumentuma a közösségi szolgálat szervezésének. Miként az *Nkt.* értelmező rendelkezése /4.§ 15. pont/ kimondja; a „*közösségi szolgálat: szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgoása*”.

Az együttműködési megállapodás biztosítja a szervezett kereteket. Megléte szükséges a tanulók tevékenységének megkezdéséhez. Az *EMMI rendelet /133.§ (9)e/* részletesen tartalmazza, hogy az együttműködési megállapodásnak mi mindenre kell kitérnie: „*az iskolán kívüli külső szervezet és közreműködő mentor bevonásakor az iskola és a felek együttműködéséről megállapodást kell kötni, amelynek tartalmaznia kell a megállapodást aláíró felek adatain és vállalt kötelezettségein túl a foglalkoztatás időtartamát, a végzett tevékenységeket, a mentor nevét és feladatkörét*”. A felsoroltak közül a szabályozás viszonylagosan új eleme (2016. szeptember elsejétől) a végzett tevékenység feltüntetése. Ez biztosíthatja, hogy a fogadó szervezet átlátható módon alkalmazza a tanulókat az adott tevékenységekre, amelyek megfelelnek a rendelet máshol már említett azon pontjának /133.§ (2a)/, hogy a tanulók segítő tevékenységet és nem munkaköri feladatokat látnak el az adott fogadó intézményben.

A szabályozás lehetővé teszi, hogy az iskolák csak a mentort igénylő területeken kössenek együttműködési megállapodást (egészségügyi, szociális, bűn- és baleset-megelőzés). A többi területen e nélkül is megszervezhetik a tevékenységeket a tanulók számára. A tapasztalat az, hogy mindkét fél számára biztosíték az együttműködési megállapodás megléte, és ezért a szabályozás rugalmassága ellenére minden területen kötnek megállapodást az iskolák és a fogadó intézmények. Az együttműködési megállapodás mintájaként a kozossegi.ofi.hu felületen található, többoldalas minta szolgál alapul, de sok esetben ezt leegyszerűsítik az iskolák.⁷ A katasztrófavédelem külön sablont használ, amely aláírása nélkül nem fogad közösségi szolgálatot teljesítő tanulókat.⁸

Az online adatfelvételben részt vett közép fokú oktatási intézmények mindegyike rendelkezett ilyen együttműködési megállapodással és valamennyi gyakorlatában rögzítésre kerültek az aláíró felek adatai. 11 intézmény esetén az együttműködési megállapodás nem tartalmazta a mentor nevét.

A támogató nevének feltüntetése biztosítja, hogy az adott fogadó intézményben van személyi felelőse a közösségi szolgálatos tanulóknak, illetve a konkrét személy megadása ad lehetőséget a két fél kapcsolattartására. Ha a feladat nincs egy meghatározott szakemberhez kötve, az nehezíti a kapcsolatot a két intézmény között, és az együttműködés formális jellegét erősíti a valós szakmai együttműködés helyett. Két intézmény nyilatkozott úgy, hogy az együttműködési megállapodás nem tartalmazta a vállalt kötelezettségeket. Tehát a felek vélhetően megelégedtek

⁷ <http://www.kozossegi.ofi.hu/Contents/ShowContentByTitle?title=Let%C3%B6lt%C3%A9sek>

⁸ <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2015/57.pdf>

az együttműködés tényének rögzítésével és további részleteket az ő esetükben a megállapodások nem tartalmaztak. Ez mindenképpen pótlendő hiányosság a jövőre nézve.

Sokkal nagyobb volt a szórás a 119 feladatellátási hely esetében a foglalkoztatások időtartam megjelölésének tekintetében. Ez arra vezethető vissza, hogy többféle együttműködési megállapodás minta van forgalomban. 56 iskola esetében az együttműködési megállapodások nem tértek ki ezen részletre, míg 63 iskola esetében igen. Ennek oka lehetett a foglalkoztatás időtartamának változó volta, amit a fogadó intézmények nem láttak célszerűnek rögzíteni.

Ugyanakkor, mivel ez a jogszabályban rögzítve van - tanítási napok tekintetében 3 órás, míg tanítási napokon kívül 5 órás időkeretben /EMMI rendelet 133.§ (7)/ - ezért célszerű a foglalkoztatás időtartamának pontos megjelölése „tól-ig” jelzéssel a szabályozás keretei között.

Az adatfelvételben az együttműködő intézmények közül 48 esetében az együttműködési megállapodás nem tartalmazta a tanulók által végzett tevékenységek pontos leírását, míg 71 intézménynél igen. Ez a gyakorlat két okra vezethető vissza. Egyrészt az intézmények egy része a 2016. augusztus 24-i rendeletmódosítást megelőzően is feltüntette a tanulók által végzett tevékenységeket, mert ezzel akarta a tanulóit védeni. Másrészt az iskolák egy része nem követte napról napra a jogszabály módosításokat, vagy ha mégis, akkor is nehezen találta meg a módot és időt a már megkötött együttműködési megállapodások újra fogalmazására. Bár erre nem lett volna szükség, ugyanis egy egyszerű melléklettel kiegészítve a már meglévő együttműködési megállapodásokat könnyedén meg lehet feleltetni az új előírásnak.

Az együttműködési megállapodás megkötésének érvényessége és hatálya a vártnál kisebb szórást mutatott. Az intézmények felismerték, hogy a „próba” évet követően vagy eleve érdemes az együttműködési megállapodásokat visszavonásig kötni, erre utal az „5 évre vagy többre” kötött megállapodások nagy száma: 99 intézmény (az intézmények 83,1%-a). 16 iskola kötötte egy évre az együttműködési megállapodásokat, míg 2-2 intézmény 3 vagy 4 évre. Az együttműködési megállapodások évente történő megkötése növeli az adminisztrációs terhet a pedagógusok számára. Célszerű ezt a terhet a lehetséges keretek között csökkenteni, például az együttműködési megállapodások visszavonásig történő megkötésével.

3.5. Együttműködési megállapodások a közösségi szolgálat 8 tevékenységi területén

Az előző években a 119 iskola 14 973 fogadóhelyen szervezte a közösségi szolgálat programját. Természetesen ezek között a fogadó szervezetek között lehetett, és valószínű, hogy volt is átfedés.

Számos nagyváros ugyanis 2-5 vagy akár több iskolával is részt vett a felmérésben, mint Békéscsaba, Budapest, Debrecen, Eger, Győr, Kaposvár, Kiskunfélegyháza, Miskolc, Pécs, Sopron, Székesfehérvár, Szeged, Szombathely. Átlagban 126 fogadószervezettel rendelkezett az adatot szolgáltató 119 feladatellátási hely, ami elég magas szám.

A fogadóintézmények száma ugyanakkor nem adott képet arról, hogy milyen mérvű volt az aktivitás az adott fogadóintézményeknél. Ezek között lehet olyan, amelyikhez rendszeresen jártak a tanulók különböző tevékenységekre, és lehet olyan, ahol egy tanuló egy, vagy csak néhány alkalommal tevékenykedett az elmúlt években.

A szóródás mértéke a fogadószervezetek számának megoszlásában láthatóan nagyon nagy. A legkevesebb fogadó szervezettel bíró iskolának 3 partnere volt, míg a legtöbb fogadó szervezettel rendelkező iskola 986 fogadó helyet adott meg. 97 különböző számú fogadóintézmény számmal rendelkezett a 119 iskola. Az alacsony fogadóintézmény szám éppúgy hiányosságokat mutathat, ahogy a nagyon magas is. A kevés fogadóintézmény egyszerre utalhat arra, hogy az iskola igyekszik a közösségi szolgálatot átlátható keretek között tartani, de lehet annak is jele, hogy szeretné inkább az iskola falai között tudni a programot. Néhány iskola gyakorlatában a korábbi monitori vizsgálatok is kimutatták a „belterjességet”. Ezek az iskolák valószínűleg nem értették meg pontosan a program célját és azt gondolták - tévesen -, hogy a tanulókat úgy tudják megóvni, ha nem engedik ki őket az iskola falain kívülre. Fontos befolyásoló tényező lehet a bejáró tanulók száma, hiszen a más településről bejáró tanulók leginkább hétvégén, vagy tanítási szünetek idején tudják elvégezni az iskolai közösségi szolgálatot, sok esetben a saját lakóhelyük közelében. A 2015/2016-os tanévben tanulói jogviszonnyal rendelkező végzős tanulók száma a felmérésben résztvevő iskoláknál 12 099 fő volt. Ez a 2012/2013-as tanévben még 13 109 fő volt. Ebből az érettségi vizsga évében 4563 tanuló bejáró, 1328 fő kollégista és a lakóhely szerinti iskolai tanulók száma 6203 fő volt. Tehát a felmérésben érintett tanulók több mint 51%-a a lakóhelyén végezte középiskolai tanulmányait. Az ő esetükben feltételezhetően kevesebb fogadóhelyre volt szükség, mint a 37,7%-ot kitevő bejáró tanulóknak, illetve a több mint 10%-ot kitevő kollégista tanulóknak. A kollégisták egy része a tapasztalatok szerint szintén lakóhelyén vagy nyáron végezte a közösségi szolgálatot.

Azok az iskolák, amelyek számottevő bejáró tanulóval rendelkeznek, sok esetben 200 feletti fogadó intézménnyel kötöttek együttműködési megállapodást, tanulóik tevékenységének támogatása érdekében. Ebből következően az iskola tanulói létszámának is függvénye a fogadóintézmények létszáma. Miként az kiderült a szakmai ellenőrzésből is az iskolák számára a programban résztvevő fogadóintézmények kiválasztásának elsődleges szempontja - sok más szempont mellett -, a tanulók ajánlása volt, az intézmény korábbi kapcsolatait megelőzve.

Ugyanakkor a túl magas fogadóintézményi együttműködési megállapodás szám azt is jelzi, hogy valódi kapcsolat nincs a fogadóintézmény és az iskola között, hiszen száz feletti fogadó szervezet esetén, a kapcsolatok nyilvántartása önmagában erőn felüli feladat. Ilyen számú fogadóintézmény esetén nincs erőtartalék a rendszeres kapcsolattartásra a felek között.

A monitor vizsgálatok arra a gyakorlatra is rávilágítottak, hogy egyes intézmények sok esetben egyéni megállapodásokat kötöttek egy-egy tanulóra vonatkozóan. Így az is előfordulhatott, hogy néhány iskolánál voltak az együttműködési megállapodások között átfedések, ami csökkentette a partnerszervezetek számát. Másrészt pedig további vizsgálatot igényelne annak felmérése, hogy milyen intézményi kör volt az, amelyekben a tanulók nagy többsége a szolgálatot végezte. Más mintázatot mutattak ebben a tekintetben azok a települések, ahol nagyon sok bejáró tanuló van, és azok az iskolák, ahol az adott település lakói adják a tanulók többségét.

A 3 feladatellátási hely esetén feltüntetett 986 fogadóintézményre az a magyarázat, hogy Vas megyében megyei szinten szerveződik a közösségi szolgálat - melyet a Nyugat-Magyarországi Egyetem Regionális Pedagógiai Szolgálat és Kutató Központ irodája vezet.⁹ Így az ehhez az irodához tartozó iskolák tanulóinak, a többi iskola lehetőségeit sokszorosán meghaladó fogadóintézményi kör állt rendelkezésére. Ilyen nagyszámú fogadóintézmény esetén az adott tevékenységek színvonala értelemszerűen szóródást mutatott. A nehézség itt abból is adódott, hogy kialakuljon az iskolai közösségi szolgálat pedagógiai kötődése az iskolához. Sok esetben ezek az iskolák azt érezték, hogy a feladatot elvégezte az iroda, nekik ezzel nincs több teendőjük, és ezért az érzékenyítés, felkészítés, reflexió nem valósult meg. Kettőződést okozhatott az is, hogy az iskolák egy része akarva vagy akaratlanul, a fogadó szervezetekkel évenként újra megkötött együttműködéseket többször is feltüntette.

A program első négy évét követően tehát kimondható, hogy az iskolák zárt világa a közösségi szolgálat segítségével nyitottabbá vált, amennyiben az iskola kereste az együttműködő partnereket, és minden adódó lehetőséget megragadott a tanulók kiközvetítésére.

Bízni lehet abban, hogy a következő években az iskolák számot vetnek azzal, hogy érdemes az új fogadóintézmények keresése helyett a minőségi partnerek felkutatására időt és energiát fordítani, ami a továbbiakban a fogadó helyek számának csökkenéséhez és hosszú távú partnerségek megkötéséhez vezet. A folyamat a fogadóintézmények részéről is abba az irányba mutathat, hogy ott fogadnak, - és csak az igényeknek megfelelő létszámú tanulót - ahol a tanulók és fogadóintézmény, illetve ellátotti köre számára egyaránt hasznos a tanulók jelenléte.

⁹ www.vdksz.hu

3.6. Az iskolai közösségi szolgálat 8 területe és azok megoszlása

A 119 iskola fogadó-szervezeteinek száma (db) területenként	Nincs	1 és 10 között	11 és 50 között	51 és 100 között	101 és 150 között	150 és 200 között	200 felett
egészségügyi	20	90	9	0	0	0	0
szociális és jótékonyági	0	50	58	6	5	0	0
oktatási	5	48	55	7	1	0	3
kulturális és közösségi	2	26	63	19	6	0	3
környezet- és természet-védelemi	16	80	22	1	0	0	0
katasztrófa-védelmi	15	97	7	0	0	0	0
sport-és szabadidős	10	40	50	18	1	0	0
bűn-és baleset-megelőzési	45	74	0	0	0	0	0

A fogadóintézmények tevékenységi területenként történő elemzésekor világossá kell tenni, hogy a fogadó helyek száma nincs összefüggésben az adott iskolai közösségi szolgálat minőségével. Igaz ugyan, hogy a túl alacsony fogadóintézményi szám megfelelő szervezés és pedagógiai kísérés nélkül a lehetőségek szűkösségét, a tanulók motiválatlanságát eredményezheti. Ha van összefüggés, akkor inkább fordított arányosság vélelmezhető a partnerek száma és a program minősége között.

Kevés fogadóintézmény esetén is lehet minőségi programot szervezni, ugyanakkor nagyon nagyszámú fogadó intézmény esetén a tevékenységek nyomon követése, pedagógiai kísérése nehézséget jelenthet.

Az iskola részéről a szakértők álláspontja szerint nem lehet cél a minél nagyobb számú fogadó hely biztosítása az iskolai közösségi szolgálat során. Cél, a tevékenységek tudatosan átgondolt, keretek között történő szervezése lenne. Ez a legtöbb intézmény esetében jelenleg még nem a gyakorlat.

Az egészségügyi terület jelenleg még nehezen fogadja a tanulókat az iskolai közösségi szolgálat keretében, amelyre utalhatott a fogadóintézmények alacsony száma is: 532. Ez viszonylagosan nem kevés, hiszen intézményenként átlagban 4,4 fogadóintézménnyel voltak kapcsolatban ezen a területen az iskolák. A legtöbb egészségügyi fogadó hellyel büszkélkedő iskola 25 ilyen partnert nevezett meg. Inkább az a sajnálatos, hogy 20 iskolának egyáltalán nem volt kapcsolata az egészségüggyel, holott ez a terület a pályaorientáció, személyiségfejlesztés szempontjából nagyon fontos. A valóság az, hogy az iskola környékén lévő kórház és országos egészségügyi szervezet (pl. Vöröskereszt helyi szervezete) vagy szakrendelő tudja fogadni az adott iskola tanulóit. Az egészségügy jelenleg nincs még mindenhol felkészülve a részt vevő tanulók fogadására.

A szociális terület hagyományosan az egyik fontos területe a tanulók iskolai közösségi szolgálati tevékenységének. Ezen a területen 2475 fogadó szervezetet jelölt meg a 119 iskola, ami azt jelenti, hogy átlagban 20,8 fogadó hely jut egy iskolára. Ide tartoznak az idősothtonok, idősek klubjai, gyermekotthonok. Ezen a területen 11 és 50 fogadó intézmény közötti sávba több iskola került: 58, mint az 1 és 11 fogadó intézménnyel rendelkező sávba: 50.

Külön említésre méltó, hogy a 8 terület közül ez az egyetlen, ahol nincs olyan iskola, amely legalább egy fogadóintézménnyel ne rendelkezne. A legtöbb helyet itt is a Vas megyében lévő intézmények birtokolják, de 50 körüli fogadóhellyel több iskola is büszkélkedhet, ami a program számszerűsíthető beágyazottságára utal.

Az oktatási területen megjelölt 2692 fogadóhely nagy számnak tűnik. Tudni kell ehhez, hogy az iskolai közösségi szolgálatos tevékenységeknek a legnépszerűbb intézmény típusa jelenleg az óvoda és általános iskola. A tanulók előszeretettel mennek vissza volt általános iskolájukba vagy óvodájukba. Ha nem számítjuk a 3 kiugró számú Vas megyei fogadó intézményt, akkor is nagy számban vannak azok az iskolák, amelyek 10 fogadóintézménnyel többel rendelkeznek ezen a területen. A tanulók kiválóan tudnak náluk fiatalabbakat korrepetálni, akár saját iskolájukban is. Ennek ellenére 5 intézmény azt jelezte, hogy náluk az iskolai közösségi szolgálatnak nem része az oktatási tevékenység. A monitori látogatások tapasztalata is az, hogy az iskolák sok esetben a legegyszerűbb tevékenységekkel nem számolnak, mint lehetséges közösségi szolgálatos tevékenység. Nagyon népszerű programnak számítanak az idősek informatika oktatására fordított órák is. Az online kérdőív adatgyűjtése nem alkalmas arra, hogy a különböző tevékenységeket egy-egy területen belül szétválassza. Mindenesetre a szociális és oktatási tevékenységek száma nagyobb szóródást mutat, mint az egészségügyi tevékenységeké, és ebből arra következtethetünk, hogy ezeken a területeken szerteágazóbb tevékenységek folynak.

A felmérésben részt vett feladatellátási helyek 5208 fogadószervezete, kulturális és közösségi területen, a számok tekintetében megelőzte a korábban tárgyalt terület mindegyikét. Átlagban egy iskolára 43,8 ilyen típusú szervezet esik. Érthető, hogy az iskolai közösségi szolgálat bevezetésekor a kultúra olyan területnek tűnt a küldő intézmények számára, mellyel korábban is volt kapcsolatuk pl. az önkormányzatok kulturális rendezvényein korábban is segítettek és rendszeresen léptek fel tanulók, ahogy a könyvtárak, múzeumok, közösségi házak sem voltak ismeretlenek az iskolák számára. Két iskola ennek ellenére nem rendelkezik ezen a területen fogadóintézménnyel, ami jelzi az egyik esetben a program megszervezettségének jelenlegi kezdetleges szintjét, másrészt viszont arra is rámutat, hogy egyes egyházi intézmények kifejezetten szociális területen szervezik a közösségi szolgálatot és bizonyos területeken egyáltalán nem fejtenek ki aktivitást (pl. ilyen a kultúra területe). Ez akkor is átgondolásra érdemes, ha az intézmények dönthetnek a program szűkítéséről, ugyanakkor a lehetőségek tárházának sokszínűsége ösztönzőleg hathat a tanulókra. Egyedül a kultúra területén létezik akkreditált képzés az iskolai közösségi szolgálatos tanulókat fogadó intézmények számára, a könyvtárak és múzeumok intézményi körében.

A többi tevékenységi területen ilyen továbbképzés nincs, így esetleges, hogy milyen felkészültséggel fogadják a tanulókat közösségi szolgálat végzésére.

A környezet- és természetvédelmi terület 844 fogadó szervezete valós képet mutat a más területen szereplő szervezetekhez viszonyítva. Átlagban egy iskolára 7 ilyen típusú szervezet jut. Ennek oka lehet a nemzeti parkokkal, környezetvédő civil szervezetekkel, önkormányzatokkal, állatmenhelyekkel, fűvészkertekkel, természetvédelmi területekkel, a már meglévő kapcsolatok ápolása. Számos lehetőséget rejt magában ez a terület, az akcióprogramoktól a rendszeres tevékenységekig. 16 iskola ez a terület is fehér foltként jelenik meg, ami meglepő. Érdekes összefüggést mutat, hogy azok az iskolák, amelyek a közösségi szolgálat bevezetése előtt már ilyen típusú tevékenységeket szerveztek, nem feltétlen tűntek ki a nagyszámú fogadószervezetükkel. Ezek az intézmények mindig is az „intenzív kapcsolattartásban” voltak érdekelték mely biztosíthatja a pedagógiai célok teljesülését. Az online felmérésből az is látszik, hogy nem egy olyan intézmény van, amelyik nem mind a 8 területen rendelkezett fogadószervezettel. Sok esetben ezek az iskolák a szociális és egészségügyi területre összpontosítottak és a többi területet nem részesítették előnyben, vagy csak esetlegesen emelték be az iskolai közösségi szolgálat bevezetésekor már meglévő fogadószervezet-hálózatukba.

A katasztrófavédelmi terület fogadószervezeteinek magas száma abból fakadt, hogy a katasztrófavédelem elsősorban megyei szinten szervezi az iskolai közösségi szolgálat programjait, ami azt eredményezte, hogy sok iskola rendelkezett partnerrel ezen a területen. Az első nagy nekibuzdulást követően - országos viszonylatban - mindkét oldalon volt visszalépés az együttműködéstől. A tanulók számára a katasztrófavédelmi egységek (pl. tűzoltóság) nem mindig tudtak olyan időszámban tevékenységet javasolni, amikor a tanulók ennek eleget tudnak tenni. A felmérésben részt vevő 97 iskolának volt 1 és 10 közötti partnere, de ebből 72-nek 1, 2 vagy 3 fogadóhellyel volt csak kapcsolata. Összesen 405 fogadóintézményről számolt be a 119 iskola, ami átlagban 3,4 intézményt jelent, és még az egészségügyi ágazat intézményi körét

is alul múlta. 15 iskola volt, amelyik ezen a területen nem tevékenykedik. Ezek között ott vannak a nagy múltú egyházi iskolák, amelyek nem látják a szociális érzékenyítés lehetőségét a katasztrófavédelmi területen. Ez a terület az iskolai közösségi szolgálat számára a katasztrófák idején lehetne a leghatékonyabb, amikor a tanulók valóban megélhetnék a segítség élményét.

A különböző korosztályokkal és társadalmi csoportokkal együtt végzett szabadidős tevékenységek szintén népszerűek voltak az iskolákban. Esetünkben 2777 fogadó intézmény szerepel ezen a területen. Ez azt jelenti, hogy iskolánként átlagban 23,3 ilyen fogadó szervezettel számolhatunk. Ezen a területen vélhetőleg a civil szabadidős és sport szervezetek nagy számával lehet találkozni. A tanulók sok esetben a különben is végzett szabadidős tevékenységeiket biztosító szervezeteket választották az iskolai közösségi szolgálat kapcsán fogadó intézménynek. Ez érthető, hiszen a megszokott környezetben biztonságban érzik magukat. Ellenben a fogadószervezetek felkészítésének hiánya tekintetében csak abban lehet reménykedni, hogy a szervezetek jelentős része már tevékenykedett önkéntesekkel, így van tapasztalatuk abban, hogy milyen módon lehet a tanulókat egy-egy rendezvény, edzés kapcsán segítőként alkalmazni.

A bűn- és baleset-megelőzés területe a legfiatalabb a 8 terület közül, 2014-ben került be a tevékenységek közé. Ezzel magyarázható csekély elterjedtsége. 45 iskola jelezte, hogy ilyen típusú együttműködési megállapodása még nincs, illetve 48 iskolának volt 1 vagy 2 ilyen fogadó szervezettel kapcsolata. A rendőrség a megyei kapitányságaira bízta, hogy lehetőségeiket felmérve szervezzenek közösségi szolgálati tevékenységeket. A legkevesebb fogadó szervezet ezen a területen volt feltüntetve: 194, átlagban 1,6 ilyen szervezet jutott egy iskolára.

A 119 iskola adatszolgáltatását alapul véve összességében tehát megállapítható, hogy a tevékenységi területek fogadóintézményeinek száma a következőképpen alakult ebben az intézményi körben:

A legtöbb fogadóintézménnyel a kulturális és közösségi területen rendelkeztek a megkérdezett intézmények (5208). A szabadidős tevékenységekhez kapcsolódó fogadó intézmények száma - kicsit több mint a fele - a kultúráénak volt (2777) mondható. Szorosan ezt követte számban az oktatás (2692), majd a szociális terület (2475). A környezet- és természetvédelmi területen már ezer alatti a fogadószervezetek száma (844). A legkisebb intézményi hálózattal a bűn- és balesetmegelőzési terület rendelkezett (194), amit követett a katasztrófavédelem (405) és az egészségügyi terület (532). A legnagyobb fehér folt a bűn- és baleset-megelőzés területen mutatkozott, itt sokkal kevesebb az intézményszám, mint az egészségügy, a környezet-és természetvédelem és a katasztrófavédelem területeken. Egyedül a szociális terület büszkélkedhet azzal, hogy minden iskolában volt olyan fogadószervezet, amely ezt a területet képviselte.

Mindez az iskolai közösségi szolgálaton belül hangsúlyosan nem ad képet a fogadószervezeteken végzett tevékenységek minőségéről csak a területek tevékenységéről. A korábbi kutatások és monitori vizsgálatok egybecsengenek a 119 iskola által körvonalazott 8 területre vonatkozó gyakorisági sorrenddel.

4. Az iskolai közösségi szolgálat az iskolák helyi szabályozásában

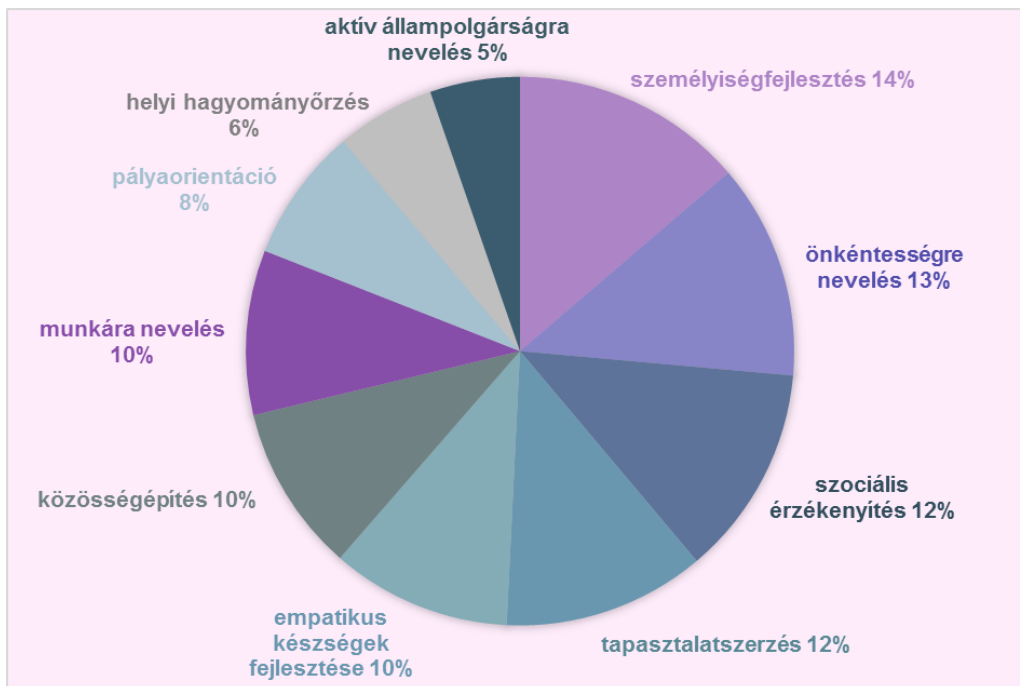
4.1. Az iskolai közösségi szolgálat általános és helyi céljai a helyi pedagógiai programokban

A 119 iskola közül 110 rögzítette pedagógiai programjában az iskolai közösségi szolgálatot, mint szervezendő kötelező feladatot. Ez nagyon pozitív adat.

A korábbi évek felmérése szerint az intézmények 2/3-a, illetve 1/3-a rögzítette az iskolai közösségi szolgálatot a pedagógiai programban.¹⁰ Az elmúlt 4 év ezek szerint az iskolák többségének elegendő volt, hogy elvégezzék ezt a munkát. Az a 9 intézmény, amelyik még nem vette be a pedagógiai programjába az iskolai közösségi szolgálatot, területileg és tevékenység terén is nagy szórást mutat. Van köztük egyházi és állami, vidéki és budapesti, többcélú intézmény és gimnázium, gyakorlóiskola egyaránt. 106 esetben nemcsak az iskolai közösségi szolgálatra vonatkozó jogszabályok elemeit vették át, hanem a feladatokat is szétosztották az iskolai közösségi szolgálat koordinátor, igazgató és osztályfőnökök között. Tehát a meglévő 9 intézményen felül 4 intézmény nem hozott érdemi döntéseket az iskolai közösségi szolgálat terén.

Fontos és feltárandó kérdés az, hogy az iskolák milyen, a közösségi szolgálatra vonatkozó intézményi pedagógiai célokat fogalmaztak meg egyéni gyakorlatuk alapján.

Az iskolai közösségi szolgálattal összefüggő pedagógiai célok jelentőségének %-os megoszlása a 119 intézmény véleménye alapján

¹⁰Összegző jelentés az Iskolai Közösségi Szolgálat monitori látogatásairól 2015.; 2016, OFI.

Érdekes, hogy a pályaaorientációt célként csak 61 iskola jelölte meg. Ennek oka lehet, hogy a tanulók már az adott intézményben eldöntötték, hogy milyen irányba akarnak továbbtanulni. Ezt támasztja alá, hogy a következő kérdésre „a tanuló terület választása befolyásolja-e pályaválasztását” 69 intézmény válaszolt igennel, és 50 nemmel.

A két azonos tartalmú kérdésre adott válasz közötti különbség feltételezhetően visszavezethető arra, hogy néhány tanuló esetén a pályaválasztás úgyis megjelent spontán módon az intézményeknél, hogy azt nem jelölték meg célként.

A monitor látogatások alkalmával néhány ilyen élményről már beszámoltak az iskolák - miszerint a végzett tevékenység annyira megtetszett a tanulónak, hogy a már korábban eltervezett céljait is megváltoztatta. Érdekes, hogy azok közül, akik a szociális érzékenyítést fontosnak tartották, 14 iskola nem jelölte be az empátikus készségek fejlesztését, pedig a kettő szorosan összefügg.

További kutatást igényelne annak feltérképezése, hogy mennyire volt tudatos az iskolák részéről a jelen adatszolgáltatás alkalmával a célok megjelölése.

A 76 iskola, amelyik a közösségépítést is jelölte, vélhetően osztályprogramok szervezésében is gondolkodik, és nemcsak egyénileg, hanem csoportosan is küldi a tanulókat tevékenykedni. A személyiségfejlesztés első helyen való megjelölése feltételezi, hogy ezen iskolák tisztában vannak azzal, hogy ez a cél csak a felkészítés megfelelő színvonalú megszervezésével és a visszajelzés a programba történő hangsúlyos beépítésével valósítható meg.

Sajnálatos módon, a legkisebb számban a helyi hagyományok őrzését jelölték, mely jelentheti, hogy az iskolák egy része kevésbé vett részt saját településük rendezvényeinek megszervezésében, lebonyolításában. Ez megyeszékhelyeken és a fővárosban indokolhatta a cél jelöletlenül hagyását.

Elgondolkodtató, hogy az aktív állampolgárságra nevelés csak a 10. helyet foglalta el a sorrendben, tehát 34,4%-uk tartotta ezt lehetséges célnak az iskolai közösségi szolgálat végzése során.

4.2. Az iskolák által szervezett iskolai közösségi szolgálati programok

Az ellenőrzés fontos kérdése volt, hogy az iskolák milyen saját tevékenységeket szerveztek tanulóik számára. Az adatok alapján 113 iskola szervezett tevékenységeket, 6 iskola nem.

Fontos lenne, hogy minden iskola szervezzen saját tevékenységeket és ne csak közvetítő szerepet töltsön be a fogadószervezetek és a tanulók között. Ugyanakkor felbukkan egy másik eltolódási irányvonal is, amikor a már meglévő tevékenységeit „címkézi” az intézmény iskolai közösségi szolgálati feladatként.

Az iskolák egy része a korábban már meglévő önkéntes tevékenységeik szervezését segítik közösségi szolgálati órák adásával, az adott területeken:

- tanulmányi verseny szervezése,
- iskolai ünnepségeken való fellépések,
- ünnepségek előkészítése, lebonyolítása, szervezése
- könyvtár rendezése,
- sportpályák karbantartása,
- papírgyűjtés,
- tereprendezés,
- honlap szerkesztése,
- iskolai informatikai rendszer szoftverfejlesztés,
- iskolarádió műsorának szerkesztése,
- iskolaújság szerkesztése,
- iskolai élet dokumentálása fotókkal,
- tantermi dekoráció készítése,
- labor segítése,
- nyílt napok segítése,
- beiskolázás és felvételi segítése,
- egyházi szertartás szolgálata,
- vöröskeresztes szervezői tevékenység.

Ezzel a gyakorlattal nemcsak az a baj, hogy némelyik kifejezetten munkaköri feladata lehet például a könyvtárosnak, informatikusnak, technikusnak, gondnoknak, hanem az is, hogy a programban rejlő pedagógiai értéket nem használja ki az iskola, hanem egyszerűen csak a meglévő gyakorlatát „nevesíti” közösségi szolgálatként.

Tehát különböző fajsúlyú és típusú tevékenységek keverednek. Adott tevékenység például akár fizetett tevékenység is lehetne, mint amilyen a szoftverfejlesztés. 24 iskola jelölt meg egyéb tevékenységet a táblázatban szereplőkön kívül.

Ez azt is jelenti, hogy aránylag kevés iskola használta ki kreatívan a közösségi szolgálat lehetőségét.

Ugyanakkor nagyon szótan jelöltek meg tevékenységeket az iskolák, ami arra utalhat, hogy valójában a saját tevékenységet nem szervező iskolák száma nagyobb lehetett, mint ahogy arról az iskolák vallottak.

Az iskolák egy része úgy döntött, hogy nem jelöli meg a tevékenységet, de nem jelöli meg a „nincs nála tevékenység” választ sem.

Az iskolai közösségi szolgálat időkeretével kapcsolatosan több intézményvezető is elmondta, hogy érdemes volna bizonyos esetekben, és szabályozott keretek között bővíteni az időkeretet. Ezzel is arra ösztönözni a tanulókat, hogy a nagyobb rendezvényeken (pl. futóverseny) aktívabban, motiváltabban vegyenek részt.

Az iskola által szervezett saját iskolai közösségi szolgálati tevékenységek aránya

Iskolán belül szervezett tevékenységek típusa	Tevékenységet szervező iskolák száma összesen (db)	Tevékenységet szervező egyházi fenntartású iskolák száma (db)	Tevékenységet szervező tankerületi fenntartású iskolák száma (db)	Tevékenységet szervező minisztériumi és magán fenntartású, valamint állami felsőoktatási intézmény által fenntartott iskolák száma (db)
Iskolai rendezvényeken közreműködés	98	23	59	16
Külső rendezvényen való fellépés	81	20	52	9
Könyvtár és szertárrendezés	78	20	44	14
Udvartakarítás, teremkerítésfestés	66	20	33	13
Korrepetálás	49	11	35	3
Hulladékgyűjtés	47	7	29	11
Fa- és növényültetés	25	11	9	5
Informatika oktatása időseknek	8	2	5	1

A legtöbb iskola (82,3%) iskolai rendezvényekért adott tanulóinak közösségi szolgálati órát, ami hiteltelenné teszi a közösségi szolgálat „társadalom-jobbítását” szolgáló jellegét. Ahogy haladunk az egyre nagyobb pedagógiai értéket hordozó tevékenységek felé, ez az arány egyre csökkent. A külső rendezvényen való fellépések száma - ami hozzáadott érték - már kevesebb

iskolában jelent meg (68%). Az iskolai közösségi szolgálatot az iskolai könyvtár- és szertárrendezésre a felmérésben résztvevő iskolák 65,5%-a használta. Az udvartakarítás, terem- és kerítésfestés tekintetében már csak 55,4% volt ez az arány.

Az egyik legegyszerűbb tevékenység lehetne az alsóbb évesek felzárkóztatását segítő korrepetálás. Élmény a tanulónak, aki felkészíti a kisebbet (növelheti önbizalmát), élmény az alsóbb éven tanulónak, mert példát lát maga előtt, hogy meg lehet az adott tantárgyat tanulni. Hatékonysága a kortárssegítés miatt tagadhatatlan. Ennek elterjedtsége már csak a hulladékgyűjtéssel (39,4%) volt hasonlatos. Ez utóbbi az országos programok révén nem igényel nagy szervezést, ennek ellenére csak 47 iskola élt vele a 119-ből.

A fa- és növényültetés szintén megszervezhető az iskolaudvaron éppúgy, mint az önkormányzattal közös szervezésben az iskola környezetében, parkokban. Kétségtelen, hogy forrást igényel a fák beszerzése. Ez már csak az iskolák 21%-ánál fordult elő az előző 4 évben. Végül az európai díjjal is értékelt Budapesti Művelődési Központtól induló, de számos szervezet által megvalósított jó gyakorlat az idősek digitális felzárkózását segítő program, - mely az iskola informatika termében is megvalósítható - csak az intézmények 6,7%-ánál valósult meg.

Ha összpontosítunk a tankerületi fenntartásban lévő és egyházi fenntartásban álló köznevelési intézményekre, akkor jól látható, hogy a legtöbb tevékenység kapcsán ezek az intézmények képviselték magukat. A felmérésben szereplő 28 egyházi intézmény közül 23 iskola élt ennek a tevékenységnek az elszámolásával. 3 másik tevékenység-típusban (külső rendezvényen való fellépés, könyvtár és szertárrendezés, udvartakarítás, terem- és kerítésfestés) 20 egyházi fenntartású iskola volt érintett. A hulladékgyűjtésben való kisebb szerepük betudható annak, hogy az egyházi fenntartású intézmények inkább értelmezik a közösségi szolgálatot elsősorban szociális tevékenységnek.

Ugyanakkor a nagyobb pedagógiai értékkel bíró feladatokban már sokkal kisebb volt az arányuk: korrepetálás, fa- és növényültetés, informatikaoktatás időseknek. Ebből arra következtethetünk, hogy az egyházi iskolák sem képviselnek egységes színvonalat és megoldási gyakorlatot, hasonlóan a többi iskolához. Nem lehet egységesen kezelni őket a közösségi szolgálat terén: vannak nagy szeretetszolgálati múlttal rendelkező iskolák és vannak újonnan „egyházi iskolává vált” intézmények, amelyek számára szintén ismeretlen terepet jelentett az iskolai közösségi szolgálat.

A tankerületi fenntartásban álló iskolák esetén el lehet mondani, hogy nagy részük felismerte az iskolai közösségi szolgálat szerepét a korábbi feladatokban, (udvartakarítás, rendezvények, hulladékgyűjtés, szertárrendezés). Sőt vannak területek, ahol hamarabb és nagyobb számmal szerveztek tevékenységet, mint az egyháziak, ilyen például a korrepetálás. Viszont a felmérések azt is jelzik, hogy egyéb színvonalas, nagyobb szervezést igénylő tevékenységekben kisebb volt a számuk. Feltehetően fontos ösztönző erő lehetett számukra, az egyszerre nagy gyermeklétszám mozgósítása (hulladékgyűjtés, könyvtári pakolás, kerítésfestés).

Összességében vegyes képet kaptunk mindegyik fenntartó típusról a szervezett tevékenységek alapján.

Az egyes iskolák gyakorlatában nem vált szét az önkéntesség és a közösségi szolgálat, néha a fizetett diákmunka. Ennek oka, hogy a tanulók számára nehezen volt érthető, hogy az önként vállalt plusz feladat nem azonos a közösségi szolgálattal. Az intézmények által említett felsorolásból kiindulva például, a vöröskeresztes szervezői tevékenység önmagában nem a közösségi szolgálat része, de lehet olyan tevékenységet szervezni, ami viszont már odaköthető. Miként az egyházi szertartások szolgálata sem szorosan véve közösségi szolgálat, de ehhez kapcsolódóan egy plébánia környezetének rendbe tétele már tartozhat ide.

Az iskolák egy része viszont felismerte, hogy lehet új típusú programokat bevezetni a közösségi szolgálat révén:

- adománygyűjtés,
- általános iskolások sportversenyeinek segítése,
- rászoruló emberek segítése,
- óvodásokkal való foglalkozás,
- cipősdoboz akció,
- szeretetszolgálat megszervezése,
- nyári tábor lebonyolításban segítőként,
- gólyatáborban segítség,
- mozgás és érzékszervi sérült társ segítése,
- új tanulók beilleszkedésének segítése,
- osztálytárs leégett házának kitakarításban való részvétel,
- temetők, elhunyt pedagógusok sírjainak, hadisíroknak gondozása,
- templomkerteknek a rendben tartása,
- városi és megyei rendezvényeken való közreműködés,
- bevásárlás nyugdíjas pedagógusoknak,
- idősek kertjeinek gondozása,
- ételosztás.

Természetesen arra nincs adat, hogy melyik tevékenység jelent meg valóban az iskolai közösségi szolgálat bevezetésével az iskolában, ezt csak feltételezhetjük a válaszok csoportosításakor. Célszerű lenne átgondolnia az iskoláknak, hogy az ő gyakorlatukban mely feladatok azok, amelyek valóban a közösségi szolgálat részét képezik és ezt a - pedagógiai programjuk mellékletét adó - közösségi szolgálat szabályzatban rögzíteni. Van már számos pozitív példa az ilyen jellegű belső iskolai szabályozásra.

Talán nem a központi szabályozás volna ebben a kérdésben a legcélravezetőbb, hanem különböző ösztönző eszközökkel (pl. képzések szervezésével) lehetne az iskolákat ösztönözni a saját iskolai közösségi szolgálati programok szervezésére. Ahol a közösségi szolgálat csak az iskolában már korábban működő programok keretében történt tevékenységekkel volt teljesíthető, ott a program nem érte el pedagógiai célját.

4.3. Az iskolai közösségi szolgálatot koordináló személy kijelölése az iskola részéről

A 119 adatfelvételben résztvevő iskola közül 116-ban volt iskolai közösségi szolgálati koordinátor, néhány helyen több személy is ellátja ezt a feladatot. A 3 intézmény közül, amelyik még nem nevezett ki koordinátort, kettő szakközépiskola, s ezek közül az egyik csak évfolyamonként 36 tanulóval működött. Itt indokolt lehetett, hogy az osztályfőnök feladatköre legyen a közösségi szolgálat megszervezése. Ezzel ellentétben indokolatlan, hogy a másik két iskola esetén az évfolyamonként 100 fölötti létszámnál miért nem volt külön felelőse a tevékenységnek. Mindenesetre a program színvonalát erősen befolyásoló tényezőnek tekinthetjük a koordinátor jelenlétét, ezért ezen iskolákban fontos lenne minél előbb koordinátort kijelölni a feladatra.

A 2015-ös felmérésben még az iskolák 13%-ában nem volt koordinátor, ehhez képest a mostani szakmai ellenőrzés 2,52%-os adata javulásra utal.

4.4. A koordinátori feladatokat ellátó személy feladata, munkabeosztása

A koordinátor munkaköri beosztása széles tartományt ölel fel. A megkérdezett iskolákból 63 intézményben van olyan iskolai közösségi szolgálati koordinátor nevesítve, aki emellett szaktanár is az iskolában. 38 intézményben az osztályfőnökök látják el ezt a feladatot, ami kislétszámú évfolyamok, kevés osztály és tanuló esetén érthető, ugyanakkor a program egészének azonos színvonalú lebonyolítását nehezen tudja biztosítani ez a szervezési megoldás.

Ugyanakkor a koordinátor azon szerepkörét, amely a szűrőt jelenti, hogy ne minden tevékenységet fogadjon el és igyekezzon „minőségbiztosítóként” működni, az osztályfőnöki szerepkör időnként felülírja, hiszen ő abban érdekelt, hogy minden tanulója minél előbb teljesítse a kiszabott 50 óra közösségi szolgálatot.

42 intézményben az igazgatóhelyettes feladata az iskolai közösségi szolgálat koordinációja. Ez olyan szempontból szerencsés, hogy az igazgatóhelyettes rendelkezik órakedvezményrel és ilyen módon, bár az iskolai közösségi szolgálat koordinálása többlet feladata, mégsem teljes óraszámú tanítás mellett kell végeznie.

3 intézményben az iskolai közösségi szolgálati koordinátor maga az igazgató, ami látszólag kiemelt súlyt ad a programnak, ugyanakkor nehezen teszi értelmezhetővé a koordinátor szervezői, pedagógiai feladatait. Vélelmezhetően ebben a felépítésben a tevékenység nem felel meg teljesen a koordinátorral szembeni elvárásoknak, mert a sok egyéb feladattal rendelkező igazgató erre nem tud időt szánni.

4 intézmény az iskolatitkárt jelölte meg koordinátorként, ami azt jelezheti, hogy számukra a közösségi szolgálat szervezése nem több adminisztratív feladatnál. Értelmezésük szerint a tanulók teljesítéseit kell csak vezetni, amire az iskolatitkár tökéletesen alkalmas.

17 intézmény jelölt meg más megoldást, ami magában foglalta a munkaközösség-vezetőt e szerepkörben. Több iskola az osztályfőnöki munkaközösség-vezető vagy DÖK segítő tanár feladataként értelmezi az iskolai közösségi szolgálati koordinátori feladatot. Van, ahol meg tudták őrizni a gyermekvédelmi felelős munkakört és ehhez kapcsolódik az iskolai közösségi szolgálati koordinátori feladat, illetve a szabadidő szervező, szociálpedagógus, az iskolapszichológus feladatává tették. Ezekben a megoldásokban is felfedezhető logika, hiszen kiemelten szociálisan érzékeny szakemberekre bízták a feladatot.

A könyvtárostanárral megbízása is sok esetben jó döntésnek bizonyul, hiszen a könyvtáros ismeri a tanulókat és van olyan közösségi tere, ahol a tanulókkal kötetlenül tud beszélgetni. Ráadásul nem szaktanár-tanuló kapcsolat van közöttük, ezért ha jó a fellépése, nagyon jól meg tudja oldani ezt a feladatot.

A laboráns, pedagógiai asszisztens kinevezése mögött az egyenlő terhelés céljának megvalósítása lebeghet, de ezzel nincs a feladat a maga helyén kezelve.

A 119 intézményi létszámot meghaladó iskolai közösségi szolgálat koordinátor megnevezése mögött az lehetett, hogy több iskola felismerte, az iskolai közösségi szolgálat koordinátor jelentőségét és több kollégára bízta a feladat megszervezését. A felmérés alapján 48 iskola döntött így.

Az iskolai közösségi szolgálat egyik kulcskérdése, hogy milyen általános munkaköri alappfeladatok és terhelés mellett szervezi az iskolai koordinátor a tanulók számára a tevékenységeket, illetve a felkészítést, érzékenyítést az iskolai közösségi szolgálatra. Marad-e energiája az élmények feldolgozásának megszervezésére?

A felmérésünkben szereplő intézmények közül csak 16 intézményben van órakedvezménye a koordinátoroknak, és csak az ő esetükben érvényesül a *pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet 17.§ (2) i) pontja*, hogy egyéb foglalkozásként (a tantárgyfelosztásban tervezhető, rendszeres nem tanórai foglalkozás keretében) közösségi szolgálattal kapcsolatos foglalkozás szervezhető.

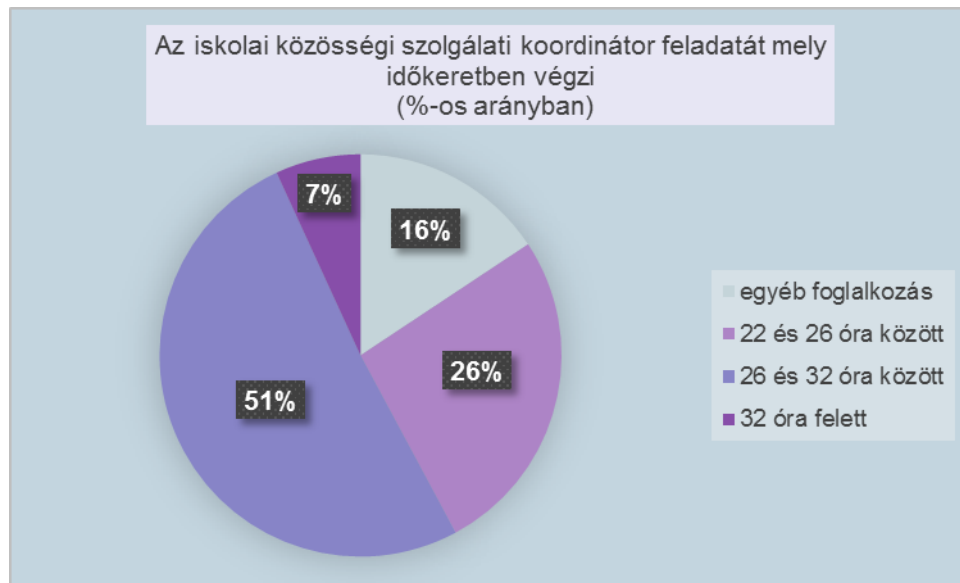
A megtartott órák feletti időszámban, de még a 22 - 26 óra között foglalkoztatják 27 intézmény koordinátorát, ők még elviselhető terhelés mellett végzik ezen tevékenységüket.

A legtöbb koordinátor (52 fő) viszont minden kedvezmény nélkül a 26 és 32 óra közötti időszámban végzi feladatát.

A teljes lehetetlenség határát súrolja 24 intézmény gyakorlata, ahol a koordinátorok a 32 óra feletti időszámban szervezik iskolájuk közösségi szolgálati programját.

Az is érdekes, hogy fenntartótól független, hogy melyik iskolai koordinátor milyen időszámban szervezi programját. Minden fenntartó szerepel minden időszámban, és egyiknek sincs az egyik vagy másik szervezési módban kimagasló többsége. Ennek eldöntése tehát iskolai hatáskör.

Ebben az időszávan az is nagy eredmény, ha az adminisztrációs feladatainknak eleget tudnak tenni. Bár a dokumentáció vezetése nem mindenhol az ő feladatuk.

Össességében a kibontakozó kép egy kisebb módosulást mutat a 2015-ös országos felmérés adataihoz viszonyítva¹¹.

Az előző országos vizsgálatban/kutatásban a koordinátorok 58,2%-a végezte tevékenységét a 26 és 32 óra közötti időszávan. A mostani ellenőrzésben 43,69% az ilyen keretek között foglalkoztatott koordinátorok száma. Az ez alatti időszávan tevékenykedők 36,1%-ot tettek ki, ami talán jelzi azt, hogy a rendszer lassan elmozdulhat a kedvező irányba.

Az országos adatok alapján megalapozottnak tűnik, hogy egy nagyobb tanulólétszámu iskolában heti 5 óra időt igényelt a közösségi szolgálat megszervezése. Ez nem végezhető a normál teljes óraszámú terhelés mellett.

Az ellenőrzésben résztvevő iskolák 20,16%-ánál viszont a koordinátori feladatokat a 32 óra feletti szávan végezték, ami azt jelzi, hogy az iskolák 1/5 része nem számolt a közösségi szolgálattal érdemi feladatként.

Ezekben az iskolákban vélhetőleg a program minőségére rossz hatással volt a pedagógus humán erőforrás és pedagógiai támogatás hiánya.

¹¹ dr. Bodó Márton: A pedagógus szerep és az Iskolai Közösségi Szolgálat, 2016. Kapocs folyóirat XV. évfolyam 69. szám, 3-14.o.

Az iskolai közösségi szolgálat koordinátor leterheltségének kérdése a feladatainak tükrében

A koordinátor feladata	A feladatot megjelölő iskolák száma összesen (db)	A feladatot megjelölő egyházi fenntartású iskolák száma (db)	A feladatot megjelölő tankerületi fenntartású iskolák száma (db)	A feladatot megjelölő minisztériumi és magán fenntartású, valamint állami felsőoktatási intézmény által fenntartott iskolák száma (db)
Programok, tevékenységek megszervezése	82	23	45	14
Motiválás	80	21	45	14
Kapcsolattartás a fogadó intézményekkel	105	26	60	19
Pedagógiai célok megvalósulásának folyamatos követése	49	16	25	8
Szülők tájékoztatása	73	8	42	23
Adminisztráció	98	24	58	16
Tapasztalatok megosztásának szervezése	52	16	25	11
Tevékenységek értékelése, követése	70	17	39	14

Egyes tevékenységek szerepeltetése képet ad a program szervezethez az adott intézményi körben. Természetesen többféle modell létezik, de a felmérés alapján az adminisztráció tűnik a szervező egyik legfontosabb feladatának. Ebben viszont segíthetnének az osztályfőnökök, mégis úgy tűnik, hogy az ellenőrzésben résztvevő iskolák nagy részénél (82,3%) ez a feladat is a koordinátornál szerepelt. A „kapcsolattartás a fogadó intézményekkel” a koordinátor legelterjedtebb feladata volt minden fenntartói körben. Ez önmagában nem kis feladat ismerve a fogadóintézmények számát.

A programok szervezése - kisebb számban már -, de sok intézményben a koordinátor feladatköréhez tartozott (68,9%), éppúgy az egyházi intézményeknél, mint a tankerületi iskolák többségében. A szülők tájékoztatása és a tevékenységek nyomon követése már csak az intézmények alig több mint 60%-ánál jelentkezett, ami jelenthet más feladat megosztást¹², de jelentheti azt is, hogy bizonyos feladatok ellátatlanul maradtak.

A pedagógiai kísérés, a reflexió szerepeltek a legkevesebb iskolában (pedagógiai célok megvalósulásának folyamatos követése, tapasztalatok megosztásának szervezése), aminek ellentmond, hogy a motiválás viszont az iskolák 67,2%-a számára koordinátori feladatként volt megjelölve. Ez jelentheti azt, hogy az iskolák 32,8%-ában a motiválás az osztályfőnökök feladata, de az osztályfőnökök felkészítésének hiányában ez sem feltétlenül a program minőségének záloga.

A monitori látogatások tükrében egyértelmű, hogy a felkészítés és feldolgozás okozta az iskoláknak a legnagyobb nehézséget. Ezek a feladatok ugyanis nem illeszkedtek az eddigi pedagógiai gyakorlatba, többletfeladatként értelmezhetők, miközben a tanulók tevékenységének hatékonyságát nagyban befolyásolják. Érdekes, hogy a pedagógiai szempontból fontos mozzanatok az egyházi iskoláknál és a tankerületi iskoláknál is magas számban szerepeltek. A kérdés csak az, amennyiben ezek mind feladatai voltak a koordinátornak, akkor a teljes óraszám mellett, - de kevesebb óraszám mellett is - miként tudott ezeknek minőségi módon eleget tenni.

¹² Az iskolák egy részében a beiratkozáskor tájékoztatja az osztályfőnök a szülőket a közösségi szolgálatról, illetve az évfolyam szintű szülői értekezleten lehet, hogy az igazgató vagy igazgatóhelyettesek feladata a szülők tájékoztatása.

Az óraszámok elfedik azt, hogy sok esetben a feldolgozás nem jelent valódi reflexiót, csak adminisztrációként jelenik meg az adott feldolgozó órák feltüntetése. Ez fakad abból, hogy kevés ismerete van a koordinátornak a fogadó intézményekről, illetve leterheltsége és a felkészítés hiánya miatt kevés energiát fordítanak érdemben a tapasztalatok feldolgozására

4.5. A koordinátor és az iskolai közösségi szolgálatot segítő munkatársai

Az ellenőrzésbe bevont legtöbb iskolában az iskolai közösségi szolgálati koordinátor munkáját segítő személyeket is megneveztek. Nem tűnik megfelelő feladat-leosztásnak annak a 9 intézménynek a gyakorlata, ahol az igazgató feladataként jelölték meg a koordinátor segítségét. A támogatást 48 intézményben az igazgatóhelyettesek, míg 26 intézményben az iskolatitkárok adják. Viszont 93 iskolában az osztályfőnökök segítették a koordinátort, átvállalva tőle az adminisztrációs feladatok egy részét. Ez jelentheti azt, hogy a koordinátor felelt az együttműködési megállapodásokért, míg az osztályfőnökök a tanulókat közvetlenül érintő dokumentációért. 21 iskola nyilatkozott úgy, hogy szaktanár végzi, ez egyet jelenthet a koordinátorok feladatával, akik 28 esetben külön meg voltak nevezve, mint az iratrendezésért felelősök.

Egyéb megoldásként 33 iskolában a tanuló éppúgy szerepelt segítőként megjelölve, mint a laboráns, a pedagógiai asszisztens, az osztályfőnökhelyettes vagy a diákönkormányzatért felelős tanár.

Nem egyértelmű minden intézményben a koordinátor feladatköre, aki elsősorban szervezési feladatokat lát el. Bár az intézmények egy részében (41,1%) az adminisztráció is az ő feladata, elmondható hogy nagyon széles skálán mozgott az iskolában a koordinátor feladatköre.

A feladat megbecsülésére utal, hogy 16 intézményben a 22 órán belüli időszáv is rendelkezésére állt a koordinátornak a tevékenység megszervezésére, az is biztató jel, hogy 42 iskolában az igazgatóhelyettes feladata volt a koordináció. Ő nemcsak idővel, de jogosítványokkal is rendelkezik ahhoz, hogy csapatot építsen maga köré erre a feladatra.

Néhány intézményben tisztázatlan a koordinátor személye, és szakmai szempontból nem elfogadható felelőse volt az iskolai közösségi szolgálatnak. Továbbá olyan keretek közé volt szorítva, hogy a feladat ellátása minőségi módon nem lehetséges, a legjobb szándék mellett sem.

4.6. A pedagógiai feladatok jelenlegi beépülése az iskolai közösségi szolgálatba

Bár az *EMMI rendelet* a pedagógiai programba beépítendő kötelező elemeként külön nem említi az iskolai közösségi szolgálatot, örvendetes, hogy az iskolák nagy többsége már szerepelteti ezt a tevékenységet alapdokumentumában (van ahol mellékletként).

Ezek után nagyon érdekes kérdéskörnek tűnik, hogy milyen keretek közt és milyen folyamatszabályozással zajlott a közösségi szolgálat pedagógiai programhoz illesztése. Ebben a tekintetben segíthet a felkészítés és feldolgozás kérdéskörének elemzése.

A felkészítés különböző formáinak megoszlása az intézményekben

Felkészítés formája	Szervező iskolák száma összesen (db)	Egyházi fenntartású iskolák száma (db)	Tankerületi fenntartású iskolák száma (db)	Minisztériumi és magán fenntartású, valamint állami felsőoktatási intézmény által fenntartott iskolák száma (db)
Tanulónként egyénileg	36	11	22	3
Adott iskolai közösségi szolgálati feladatra	36	12	19	5
Évfolyamonként	28	12	7	9
Osztályonként	101	23	61	17
Általános iskolai közösségi szolgálati	71	18	43	10
A fogadó intézményben történik	60	13	39	8
Nem történik felkészítés	0	0	0	0

Az *EMMI* rendelet 133. § (5) bekezdése kimondja: „A közösségi szolgálatot az adott tanuló esetében koordináló pedagógus az ötven órán belül - szükség szerint a mentorral közösen - legfeljebb öt órás felkészítő, majd legfeljebb öt órás záró foglalkozást tart.

Az ellenőrzés tapasztalata az, hogy ezt a feladatot a gyakorlatban a koordinátorok az osztályfőnökök bevonásával teljesítik (sok esetben a fogadó intézmény munkatársát is bevonva).

Ennek a felkészítésnek és zárásnak a célja az is, hogy a tanulók – a tevékenység kötelező jellege ellenére – ösztönzést kapjanak, illetve, hogy megértsék, miért is fontos, hasznos - a társadalom és az egyén számára egyaránt - egy ilyen közösségi szolgálati tevékenység.

A záró - 5 órában maximált - keret pedig az élmények feldolgozását szolgálja. Ha mindkettőre időt fordítanak az iskolák, akkor 3-3 órára van szükség.

A program minőségére adó intézmények még a program közben is beépítettek reflexiót, így kihasználva a felkészítés és feldolgozásra rendelkezésre álló 5-5 órás maximális időkeretet. A felmérés kapcsán elmondható pozitívum, hogy egyetlen iskola se jelezte, hogy ne foglalkozna a felkészítéssel.

A pontos óraszámról ennek kapcsán nincs adatunk, de a felkészítés formáiból látszik, hogy sok iskolában jellemző az évfolyam - és osztályszintű felkészítés. Ez megerősítette, hogy a pedagógiai feladatok jelentős része az osztályfőnököknél van, akiknek ezzel kapcsolatosan az ismeretei a koordinátor felkészültségén múlik.

Már számos, iskolai közösségi szolgálat koordinátorokat felkészítő akkreditált pedagógus továbbképzés létezik az országban, amelyen a koordinátorok ingyen vagy díjfizetős módon részt vehetnek.

Ezzel ellentétben az osztályfőnökök ilyen irányú képzése egyelőre nem része a rendszernek. Így állítható, hogy a tanulók felkészítése nagyrészt azokra a pedagógusokra hárul, akik nincsenek kellően tisztában azzal, hogy a közösségi szolgálatnak milyen pedagógiai céljai lehetnek.

Az is egyértelmű, hogy akkor a leghatékonyabb a felkészítés, ha nem csak az iskolai közösségi szolgálat szabályozási kereteiről kapnak ismereteket a tanulók.

Továbbá nem csupán „érzékenyítik őket” a tevékenységek iránt, hanem felkészítést is kapnak arra a feladatra is, amit végezni fognak. Ez már elsősorban a fogadó intézményeknél történik. Ez a 119-ből 60 iskola esetén megjelent, ami biztató, de jelzi azt is, hogy 59 viszont ilyen típusú feladatra nem gondolt, amikor tanulói számára megszervezte az iskolai közösségi szolgálatot.

A feldolgozás időtartama

A feldolgozás időtartama	Iskolák száma összesen (db)	Egyházi fenntartású iskolák száma (db)	Tankerületi fenntartású iskolák száma (db)	Minisztériumi és magán fenntartású, valamint állami felsőoktatási intézmény által fenntartott és iskolák száma (db)
1 órában	46	8	28	10
2 órában	29	7	18	4
3 órában	10	3	4	3
4 órában	4	1	3	0
5 órában	30	9	16	5
Nincs szervezett feldolgozás	10	2	5	3

Nagy szórást mutatnak az intézmények a feldolgozás időtartamában. Érdekes, hogy mind a 119 feladatellátási hely megjelölt óraszámot a feldolgozás vonatkozásában, ennek ellenére 10 iskola úgy nyilatkozott egy másik kérdésnél, hogy náluk nincs szervezett feldolgozása az élményeknek. Feltételezhetjük, hogy ezek az intézmények valóban nem szerveznek reflexiók órákat, ugyanakkor adminisztrálták a feldolgozás óráit. Az 1 órában szervezett feldolgozás az iskolák 38,6%-ában jelent meg. A második jellemző óraszám viszont az 5 órás feldolgozás, ami az iskolák 25,2 %-ára jellemző.

Az intézmények ilyen téren való nagyfokú szóródása és az a tény, hogy nincs összefüggés a között, hogy hány órában dolgozik az iskolai közösségi szolgálatot koordináló pedagógus, feltételezhető, hogy a feldolgozás a legtöbb intézményben elsősorban az osztályfőnökök feladata. Ezt támasztja alá, hogy az iskolák 80,67%-ában a feldolgozás osztálykeretben történt. Külön reflexiót és programzárást szervezett 9 egyházi és 7 tankerületi iskola. Valójában az látszik, hogy ahol felismerték a pedagógiai jelentőségét az iskolai közösségi szolgálatnak, ott a hagyományoktól függetlenül jól meg tudták azt szervezni. Az is világos, hogy az iskolák többsége megelégedett azzal, hogy 1 vagy 5 órás keretben az osztályok feldolgozzák élményeiket. Ugyanakkor a feldolgozás minőségéről nem született adat.

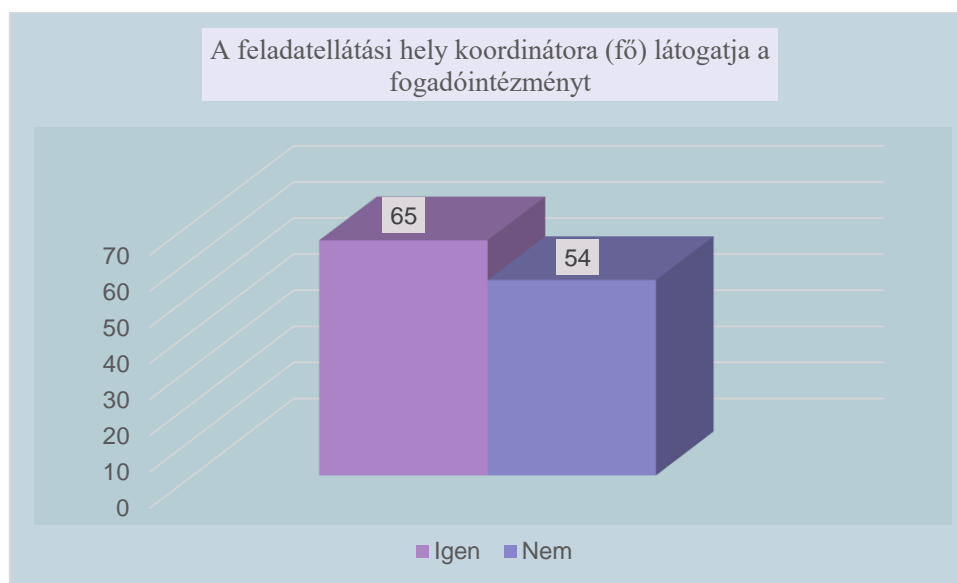
5. Iskolai közösségi szolgálat a fogadó szervezeteknél

5.1. A köznevelési intézmények és a fogadó szervezetek kapcsolata

Az ellenőrzés keretében az iskoláknak feltett néhány kérdés és az azokra adott válaszok az online adatfelvétel elemzésének tükrében megvilágítják azt is, hogy tartalmilag milyen szerepük van a fogadó szervezeteknek. A feltett kérdések segíthetnek némileg árnyalni ismereteinket arról, hogy milyen viszony van a küldő és a fogadó intézmények között.

„A koordinátor meglátogatja a fogadó intézményt/szervezetet?”- kérdésre 65 iskola válaszolt igennel és 54 nemmel. Ez azt jelenti, hogy az intézmények 54,6 %-a valamilyen módon, ha nem is minden fogadó intézményt (több száz partner esetén ez kivitelezhetetlen) de az iskolai közösségi szolgálati koordinátor révén legalább néhányat meglátogatott a fogadószervezetek közül a kapcsolatfelvétel során. 45,4%-ában viszont az iskoláknak a közösségi szolgálat szervezésének nem volt része a fogadószervezetek felkeresése.

Ez azt feltételezi, hogy igazi szakmai kapcsolat alakulhat ki a 65 iskola és a fogadó szervezetek között. Ez nagyon jó hír, hiszen az iskolák többsége pontosan felismerte az iskolai közösség szolgálat fontos híd, illetve kapocs szerepét az iskola, a tanulók és a társadalom oldaláról az iskolai közösségi szolgálatba bevonásra került szervezetek között.

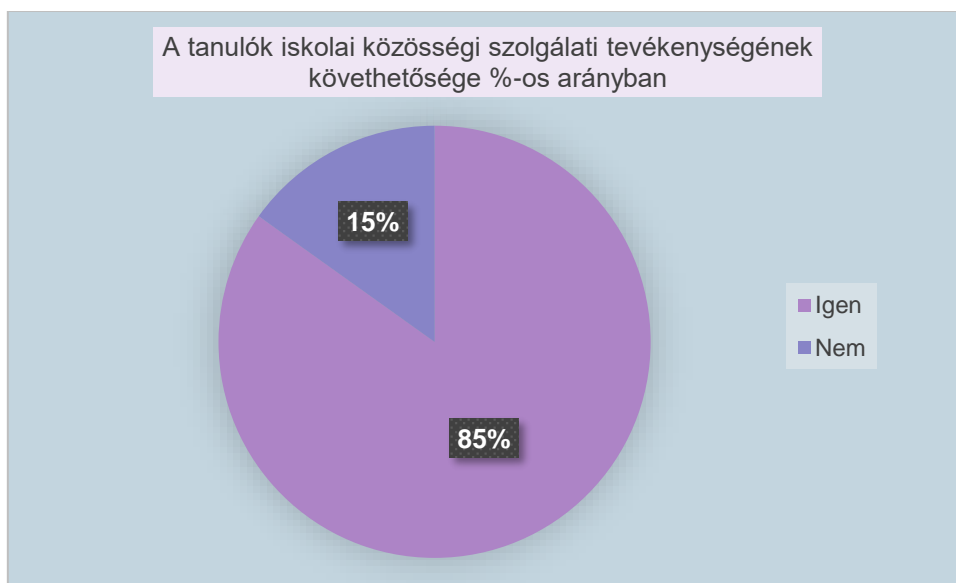

Ha nincs személyes kapcsolat, a fogadószervezet működéséről nem lesz ismerete a koordinátornak, és ez nehezíteni fogja a pedagógiai kísérést, reflexiót.

Az ilyen programot régóta szervező iskolák ezért tartózkodnak a fogadóintézményi kör felduzzasztásától. Egy ilyen felmérés az iskolák számára világossá teheti, hogy további lépésként a programokat tartalmilag is fejleszteni kellene - például a fogadószervezetek megismerésén keresztül.

Az „Érkezik-e a fogadó szervezettől visszajelzés a tanulóra?”- kérdés kapcsán 87 intézmény válaszolta, hogy igen, és 32 válaszolt nemmel. Ez nagyon biztató képet mutat, mert ha nem is minden tanulóra külön-külön, de a 119 intézmény 73,1%-a esetében a fogadó intézmények valamilyen módon visszajelezték a tanulók tevékenysége kapcsán. A 32 intézmény pedig, amelyik nem kapott visszajelzést, visszavevethető a bejáró tanulók távoli teljesítésére, ahol csak adminisztratív kapcsolat van a fogadószervezettel -, így visszajelzés sem volt tőlük várható. A másik hasonló kérdésnél „Érkezik-e a fogadó szervezettől visszajelzés a programról, tapasztalatokról?” az arányok hasonlóak voltak. 81 iskola jelezte, hogy kapott visszajelzéseket a programra vonatkozóan és 38 jelezte, hogy nem kap ilyet.

Mindennek némileg ellentmond az a válasz, amely a tevékenységek követhetőségére vonatkozott „A tanulók által végzett - a fogadó intézménynél/szervezetnél - tevékenységek az iskola által nyomon követhetők, kontrollálhatók?”. 101 közép fokú intézmény követhetőnek és ellenőrizhetőnek tekintette a tanulók által végzett tevékenységeket, míg 18 iskola nyilatkozott úgy, hogy számára követhetetlen a tanulók tevékenysége.

Ha azzal számolunk, hogy a 119 feladatellátási hely közül 80 rendelkezett 50 feletti fogadó szervezettel, akkor meglepő lehet, hogy csak 18 iskola látta úgy: követhetetlen a tevékenységek számon tartása. Ez a nagy eltérés az iskolák feladat értelmezéséből fakadhatott. Az iskolák jelentős részben máig nem tudatosították, hogy az iskolai közösségi szolgálat nem egyszerűen egy szervezési és dokumentálási, hanem pedagógiai feladat is.

Ha csak adminisztrációs feladatként tekintünk a teljesítések nyomon követésére, akkor az lesz a benyomás, hogy pontosan követik a tanulók teljesítését. Amennyiben tudják, hogy pedagógiailag is segíteni kell a tanulókat, és többről van szó, mint az együttműködési megállapodások és iskolai közösségi szolgálati naplók adatainak nyilvántartásáról, úgy nincs

az a téves benyomás, hogy a folyamatokat megfelelő módon kézben tartják. Ebben az esetben jutnak az iskolák arra a felismerésre, hogy egy-egy feladatellátási hely vonatkozásában érdemes az együttműködési megállapodások számát csökkenteni és követhető keretek között tartani.

Természetesen nem lehet kizárni a tanulók lakóhely szerinti teljesítését, ami ezt a számot növelheti némiképp, de semmi esetre sem több százzal.

A megfelelő ellenőrzés hiányának egy szokványos tünete, hogy az iskola nem tudja minden esetben a jogszabályi keretek között tartani a fogadószervezetekkel kötött megállapodásokat.

Az iskolák közül 15 jelezte, hogy nem csak állami, civil, egyházi, nonprofit szervezetekhez mennek tanulói. Ezekben az iskolákban a szervezés tudatossága még nem érte el azt a szintet, hogy a tanulóiban tudatosították volna, hogy kizárólag közhasznú szervezeteknél végezhető a közösségi szolgálati tevékenység, nyereséget termelőknél nem.

Ez abból a hiányosságból eredhet, hogy az iskolai közösségi szolgálati koordinátor nem alakította ki a tevékenységek teljesítésének azt az alapkövetelményét, hogy előbb kell együttműködési megállapodást kötni, és csak azután lehet a teljesítést elkezdni. Így feltételezhetően az iskola részéről nincs szűrő beépítve a szervezetek kiválasztásánál (erőtartalék vagy hozzáértés hiányában). Szerencsére ez csak az iskolák 12,6%-át érintette, míg a többi betartotta a jogszabályi előírásokat a fogadó szervezetek kiválasztásánál.

5.2. Az online kérdőív adatainak összegzése

A 2015/2016-os tanévben érettségizetteket figyelembe véve, az iskolai közösségi szolgálat megszervezésére 1143 feladatellátási helyen került sor, és 303 622 tanulót érintett. A szakmai ellenőrzés összegzése az első végzett évfolyam alapján azt mutatja, hogy a felmérésben résztvevő iskolák tanulói között nem volt olyan, aki kizárólag az iskolai közösségi szolgálat elmulasztása miatt nem kezdte vagy kezdhette meg érettségi vizsgát.

Annak a ténynek a magyarázatára nincs szükség, hogy ez a tanulók által az iskolai közösségi szolgálati munkával létrehozott érték nagyban erősíti a társadalmi összetartást és önmagában számos más pedagógiai, gazdasági illetve szocializációs szempontokból is rendkívül hasznos.

Ugyanakkor a köznevelési rendszerbe már jogszabályi és a gyakorlat oldaláról is beépült program nevelési szempontú megközelítése visszaigazolást érdemel a bevezetést követő 4. évben.

Amennyiben a döntéshozók nemcsak a „közszolgálat” típusú társadalmi szolgálat jellegű programban gondolkodnak, hanem pedagógiai célokat is fontosnak tartanak, úgy a továbbiakban számos ponton érdemes segíteni a programot. Ellenben, csak akkor lehet pedagógiai tudatosságot várni az iskolai közösségi szolgálatban résztvevő szereplőktől, ha

ehhez támogatást is kapnak. A döntést megkönnyítheti az ilyen típusú programok pedagógiai hasznának már megjelent angol nyelvű elemzése.¹³

Jelenleg az ellenőrzés alapján elmondható, hogy az iskolai közösségi szolgálat megvalósítása fenntartótól függetlenül vegyes képet nyújtott. Az adminisztráció, ha nem mindenütt működik is tökéletesen, megtalálta a szükséges formáját és súlyának megfelelően részévé vált az érettségi vizsga előkészítését szolgáló dokumentációnak.

Az iskolai közösségi szolgálatot az intézmények kis hányada használja ténylegesen pedagógiai eszközként. A pedagógiai célok tudatos megvalósítása húsznál több iskola esetén volt tetten érhető, hasonló arányban voltak jelen a csak adminisztratív feladatot végző iskolák.

Az iskolai közösségi szolgálati koordinátorok a legtöbb iskolában elsősorban a dokumentáció vezetésére összpontosítottak - így a pedagógiai felkészítéssel jobbra az osztályfőnökök foglalkoznak, illetve van, ahol ezt a fogadó intézményekre hagyták.

A felkészítés színvonala az osztályfőnökök ismeretének és idejének függvényében nagyon különböző. Az évfolyamszintű felkészítéstől, az osztálykeretek között történő érzékenyítést is tartalmazó felkészítésen át az egyéni felkészítésig többféle módszert alkalmaznak. Az intézmények - fenntartótól függetlenül - több helyen komoly energiát szántak erre.

Ezzel ellentétben volt, ahol ez csak a szabályrendszer bemutatására korlátozódott. A tevékenységek feldolgozása kapcsán kimutatható volt az egyházi iskolák tapasztalata.

Többféle, és egész iskolát érintő programzárást is tartalmazó feldolgozást szervezett a felmérésben résztvevő egyházi iskolák harmada. Ez a többi iskola esetén nem gyakorlat, sőt nagyon ritkán jelent meg. A jó gyakorlatok terén is megmutatkoznak egyházi példák, de korábbi hagyományokkal nem rendelkező iskolák között is vannak, amelyek megtalálták a közösségi szolgálat hatékony megvalósításának módját. Az iskolák többsége esetében vegyes a kép a pedagógiai tudatosság terén. A fogadóintézményekkel való kapcsolattartásra van igény, ugyanakkor ez nem tud megvalósulni a sok partner miatt. A fogadóintézmények egy részének meglátogatására viszont sor kerül, ami előremutató elem. Az iskolák által szervezett saját tevékenységek sokfélék, még nem váltak szét a korábban is meglévő feladatoktól. Ezen a téren iránymutatásra lenne szükség.

A koordinátorok jellemzően nagy terhelés mellett végzik ezt a feladatot. 24 iskolában minden egyéb feladatot követően, szabadidejükben. Egy kis támogatással a program általánosan minőségi javulást mutatna, amelyeket a javaslatokban részletezünk.

¹³ Celio, Ch. I., Durlak, J. and Dymnicki, A. (2011): A Meta-analysis of the Impact of Service-Learning on Students. Journal of Experiential Education. 2011, Volume 34, No 2. 164-181.

6. Az iskolai közösségi szolgálat a helyszíni szakmai ellenőrzések tükrében

6.1. A helyszíni ellenőrzés vizsgálati szempontjai

A helyszíni ellenőrzés 50 feladatellátási helyet ölelt fel, az online adatszolgáltatásban résztvevő 119 intézmény közül.

A szakmai ellenőrzés az iskolai közösségi szolgálat iskolai megszervezésének részleteire és annak dokumentációjára terjedt ki, míg a helyszíni ellenőrzés a dokumentum-elemzésen és interjúkon keresztül (intézményvezető, koordinátor, tanulók) képet adott arról, hogy milyenek értékelik az iskolai közösségi szolgálat hatékonyságát a benne résztvevő iskolai szereplők.

A helyszíni ellenőrzést az Országos Szakértői Névjegyzék adatbázisából kiválasztott köznevelési szakértők végezték a Hivatal Tanügy-igazgatási és Ellenőrzési Osztályának koordinációjában. A helyszíni ellenőrzésről a Hivatal 7 nappal a vizsgálatot megelőzően, minden érintett intézményt értesített. Az ellenőrzésre március hónapban került sor a kiválasztott 50 intézményben.

Az ellenőrzéssel kapcsolatos adatokat, észrevételeket a szakértők egy erre a célra kialakított online felületen rögzítették, amely lehetővé tette ezen információk sokrétű összesítését.

Minden iskolában részletes áttekintésre került 10 tanuló teljes dokumentációja, tehát 500 tanulóról kapott így az ellenőrzés részletes képet.

6.2. Az intézményekben végzett dokumentáció ellenőrzésének tapasztalatai

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az OFI 2013-ban kiadta a „Módszertani ajánlás az Iskolai Közösségi Szolgálat megszervezéséhez” című szakmai anyagot, amelyet a jogszabályváltozások és tapasztalatok alapján 2015-ben átdolgozott. A helyszíni ellenőrzés első kérdése ezen anyagok ismeretére vonatkozott.

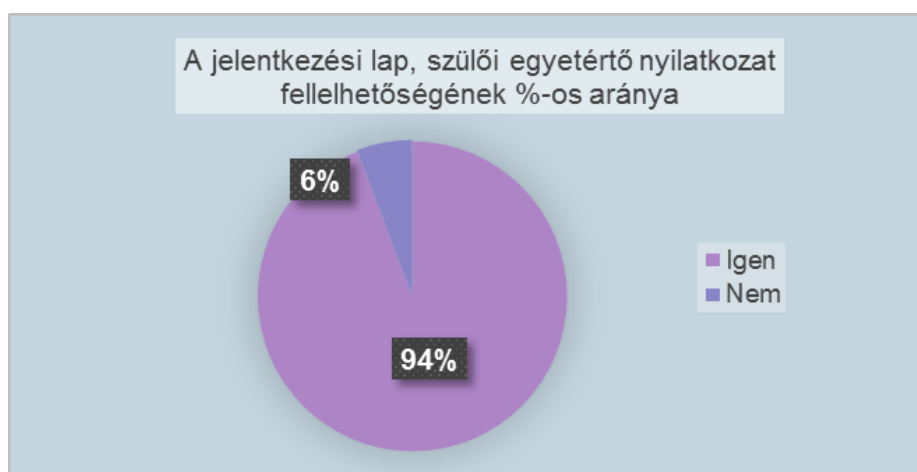
Az 50 érintett intézmény mindegyike úgy nyilatkozott, hogy ismeri a Minisztérium által jóváhagyott közösségi szolgálattal kapcsolatos segédanyagokat, iratmintákat. 25 iskola az OFI honlapját külön is nevesítette az irat-használat forrásaként. Vas megyei intézmények közül kettő kiegészítette forrásait a Vasi Diák Közösségi Szolgálat honlap említésével. 13 iskola használta egy az egyben a kozossegi.ofi.hu felületen megtalálható mintákat, ebből 8 változtatás nélkül, 5 iskola pedig az iratminták mellett a segédletet is használta. Egyetlen iskola jelölte meg, hogy csak a módszertani segédletet használja. 6 iskola minden mintát módosított. Egy intézmény jelezte, hogy az együttműködési megállapodást - a mintából kiindulva - lerövidítette, egy pedig a jelentkezési lap és szülői nyilatkozat kivételével használja a mintákat (együttműködési megállapodás, közösségi szolgálati napló, igazolás).

Két iskola a jelentkezési lapon változtatásokat eszközölt, hogy egyértelmű legyen, milyen tevékenységekre is jelentkezhetnek a tanulók, illetve, hogy a tanulók felelőssége világos legyen a tevékenység tekintetében.

Volt olyan iskola, amelyik észszerű változtatásokat eszközölt a mintákon, a dokumentumok alapszövegét meghagyva. Egy iskola egyéni munkanapló mintát alakított ki, egy intézmény esetén pedig megjelent, hogy továbbképzéseken egészítették ki ismereteiket a dokumentációról, illetve a gyakorlatot is alapul vették.

6.2.1. Jelentkezési lap, szülői nyilatkozat, iratkezelési szabályzat

Az 50 intézmény közül 46-ban megtalálható volt minden tanulóra vonatkozóan úgy a jelentkezési lap, mint a szülő egyetértő nyilatkozata. A két dokumentum az esetek többségében egy dokumentum két részét képezi. Az érintett tanulók közül 471 tanulónak megvolt a jelentkezési lapja, a szülő egyetértő nyilatkozata, míg 29 tanuló jelentkezési lapja, és a szülő egyetértő nyilatkozata hiányzott.

A szakértők egyértelműsítették, hogy e dokumentumok több nyomtatványban a közösségi szolgálati napló első oldalát alkotják. Ezért a hiánynak elsősorban az volt az oka, hogy a tanulók középiskolai tanulmányaik befejezésével a közösségi szolgálati naplójukat magukkal vitték. Így nincs nyoma az iskolában a jelentkezési lapoknak. Egy másik iskolában nem volt koordinátor, a szakértő véleménye szerint ebből volt levezethető a dokumentáció hiányossága.

A helyszíni ellenőrzés során a hiányzó jelentkezési lapok aránya magasabb volt, mint az online felmérés esetében. Ez abból eredhet, hogy az intézmények az online kérdőívben általában nyilatkoztak a jelentkezési lapok meglétéről, míg a helyszíni ellenőrzés kapcsán 10 tanuló minden irata megvizsgálásra került, és egy-egy tanuló jelentkezési lapjának hiányára derült fény. A jelentkezési lapok hiányának száma egy intézményben legkevesebb kettő, a legmagasabb pedig tíz volt.

Ezzel a dokumentummal kapcsolatban tovább árnyalta az adminisztrációs gyakorlatot, hogy az egyik iskola minden évben új jelentkezési lapot töltetett ki a tanulóival, míg egy másik oktatási intézményben 4 évre szólt a jelentkezés, de csak a területekre, nem konkrét szervezetekhez.

Gyakorlat az is, hogy évente csak azoknak kell új jelentkezési lapot kitölteniük, akik fogadó szervezetet váltanak az 50 óra során. A jelentkezési lap 5 évig történő megőrzése nem minden iskola gyakorlatában volt jelen. Fontos tudatosítani az intézményekben, hogy amennyiben a közösségi szolgálati napló nyomtatvány első oldalán szerepel a jelentkezési lap, ennek hiteles másolatát tárolniuk kell.

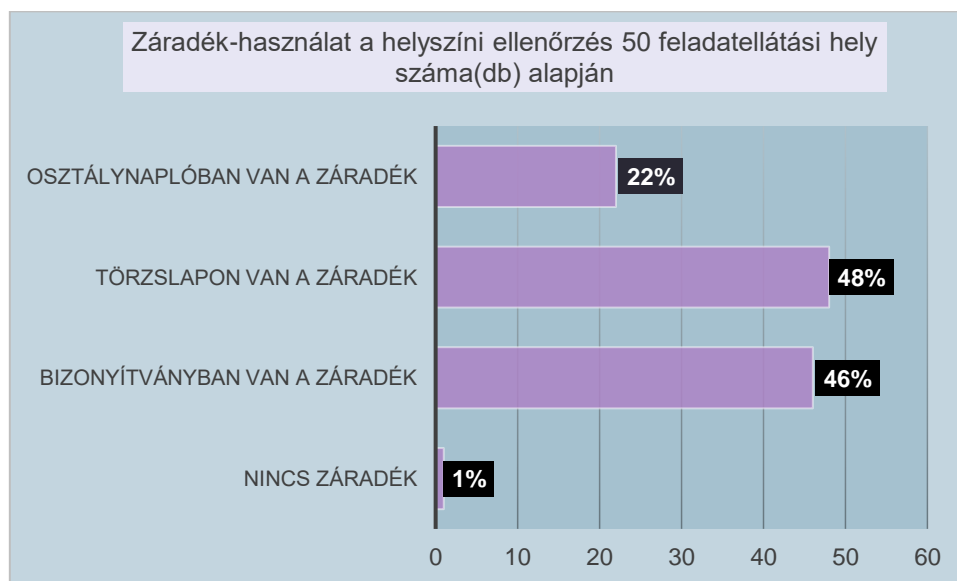
Az iskolák gyakorlata jelentkezési lap terén tehát nagyon változó képet mutat. Érdemes lenne pontos útmutatást adni az iskoláknak, segítve az egyszerűbb adminisztrációt.

Az iratkezelési szabályzat számos hiányossággal küzd, az online adatfelvétel arányainak megfelelően. Az intézmények harmadában az általános iratkezelési szabályzat nem tartalmazta a közösségi szolgálatra vonatkozó adminisztratív útmutatást. Ezekben az iskolákban a szakértők felhívták az intézményvezetők figyelmét a hiányosság pótlására.

6.2.2. Törzslap és osztálynapló vezetése

A meglátogatott 50 iskolából 41-ben a törzslap tartalmazta a tanévben teljesített iskolai közösségi szolgálat óraszámot, 9 esetben nem. A 10%-os mintavétel során 32 tanuló törzslapján nem szerepelt az éves teljesítés. Mindez, az 500-as mintát figyelembe véve nem tekinthető nagy számnak (6,4%). Ebben az esetben az online ellenőrzés által feltárt okokat erősítette meg a helyszíni ellenőrzés. A szakértők azt is rögzítették, hogy a törzslapokon a záradékok elhelyezése hely hiány miatt gyakran nehézségbe ütközött. Ezt az egyik iskola azzal hidalta át, hogy tantárgyként vette fel a törzslapba a közösségi szolgálatot, és az érdemjegy rovatba jegyezték be az adott évben teljesített tevékenység óraszámát.

Az 50-es minta 42 iskolájának gyakorlatában az osztálynaplóban szerepel a tanévben teljesített iskolai közösségi szolgálat óraszám. 8 esetben ez az iskolai közösségi szolgálat dokumentációjának nem volt eddig része. Mindez az 500 fős tanulói mintából 63 tanulót érintett (12,6%). A legtöbb iskola már online elektronikus naplót használ, amely alkalmas a közösségi szolgálat teljesítésének vezetésére - bár a napló tanítási év végén kinyomtatott formáján az iskolai közösségi szolgálat nem mindegyik esetében jelenik meg. A dokumentáció osztálynaplóra vonatkozó részével kapcsolatosan további nehézséget jelent, hogy a nyári szünet ideje alatt teljesített iskolai közösségi szolgálatot ebben nem tudják rögzíteni.

6.2.3. Bizonyítvány vezetése

Az online ellenőrzéshez képest új elem volt, hogy a helyszíni ellenőrzés kitért a bizonyítványok vezetésének gyakorlatára is. A bizonyítványban 41 intézmény esetén szerepel a tanévben teljesített óraszám, 9 iskolában viszont nem.

A 9 iskola gyakorlatában 87 tanulót érintett a hiányos záradék. A bizonyítvány éves bejegyzése 3 iskola esetében egy-két tanulónál, 6 iskola esetén pedig a mintába vett mind a 10 tanuló esetén hiányzott. Ez azt a gyakorlatot tükrözi, hogy ezek az iskolák csak az 50 óra teljesítését írták be a bizonyítványba, viszont éves bontásban nem jegyezték be az adott óraszámot. Egy iskola van, ahol sem a törzslapon, sem a bizonyítványban, sem a naplóban nem vezették a közösségi szolgálat teljesítését. A többi esetben legalább a törzslapra vagy a bizonyítványba bejegyzésre került évente a teljesítés. Az év végi bizonyítványban is azzal a gyakorlattal éltek, hogy tantárgyként vezették be az iskolai közösségi szolgálat teljesítését.

3 iskolában volt ugyan záradék, de nem a jogszabályban megadott szöveggel szerepeltek. Ez jogszabályellenes, és arra világít rá, hogy ezek az intézmények nem vetettek számot ezzel az érettségi előfeltétellel, ami az adott iskola szakmai programjának színvonalára sem vet jó fényt.

6.2.4. Együttműködési megállapodások

Az együttműködési megállapodások kapcsán az került a helyszíni ellenőrzés középpontjába, hogy az iskolák a kötelező 3 „mentorköteles” területen kötnek csak együttműködési megállapodást, vagy ennél szélesebb körben.

A meglátogatott 50 iskola mindegyikében voltak együttműködési megállapodások. Az ellenőrzés alátámasztotta az online ellenőrzés eredményeit - a mintában szereplő 44 iskola esetében - miszerint, együttműködési megállapodások olyan intézményekkel is kötöttek, amelyekkel a törvény nem írja elő.

Tehát általános az a gyakorlat, hogy mind a 8 területen kötnek együttműködési megállapodást az iskolák. Egy intézmény esetében jelezte a szakértő, hogy a bűn- és baleset-megelőzés területére nem terjed ki a közösségi szolgálat. 6 iskola nem kötött minden területen együttműködési megállapodást. Vas megyében 2 iskolának pedig az együttműködési megállapodásokat a volt Nyugat-magyarországi Egyetem, ma már ELTE Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ, Vasi Diák Közösségi Szolgálat nevű irodája kötötte, átvállalva az iskolák dokumentációs kötelezettségét, a tevékenységek szervezése mellett.

A szakértők jelezték, hogy az együttműködési megállapodások számos esetben nem tartalmazzák a foglalkoztatás idejét és a tevékenységek pontos leírását.

Ez a tapasztalat összhangban van az online kérdőív tapasztalataival. Volt olyan megállapodás, ahol a felek írásba foglalták, hogy bármilyen probléma esetén a felek egymást értesítik. Ez az elem abba az irányba mutat, hogy kezd „élő módon” működni a rendszer. Van, ahol a követhetőséget azzal biztosítja az iskola, hogy a tanuló teljesítése mellett feltünteti azt is, hogy melyik sorszámú együttműködési megállapodás vonatkozik a tanulóra. Ugyanakkor arra is van példa, hogy a 254 együttműködési megállapodásból csak 150 élő. Ez a szakértői jelzés megerősíti azt, hogy az online kérdőívben megadott együttműködési megállapodások száma nem tükrözi a gyakorlatban folyamatosan tanulókat fogadó szervezetek számát.

6.3. Az iskolai közösségi szolgálat az iskola alapidokumentumaiban (pedagógiai program, szervezeti és működési szabályzat, házirend)

A helyszíni ellenőrzés szerint a pedagógiai programban 10 esetben nem szerepelt iskolai közösségi szolgálatra vonatkozó utalás. Mint korábban utaltunk rá, ezt jogszabály nem is írja elő kötelezően, ugyanakkor szakmai szempontból mindenképpen kívánatos a szerepeltetése.

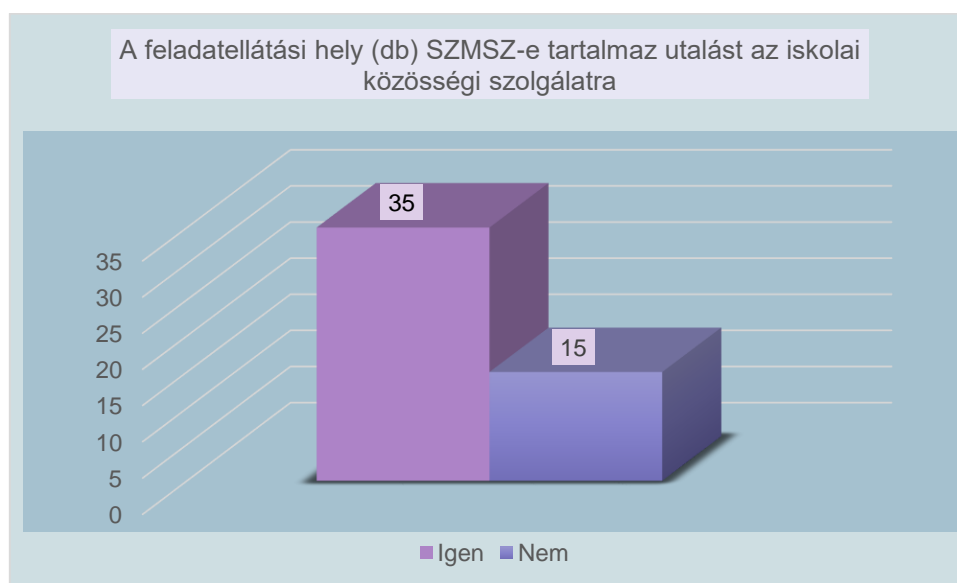
Az online adatszolgáltatás kapcsán 119 iskola közül 110 nyilatkozott úgy, hogy rögzítette pedagógiai programjában az iskolai közösségi szolgálatot, aminek ellentmondanak a helyszíni ellenőrzés adatai. (Mindez felveti az adatszolgáltatás azon örök tapasztalatát, hogy az iskolák igyekeznek válaszaikban az elvárásoknak megfelelni, ami nem mindig mutat azonosságot a valósággal.)

Ha a két adatbázist összehasonlítjuk, akkor kiderül, hogy az online adatszolgáltató 119 intézményből 9 nyilatkozott, hogy a pedagógiai programja nem tartalmaz iskolai közösségi szolgálatra vonatkozó elemet ezek közül csak 2 olyan intézmény volt, amelyik a helyszíni ellenőrzés alá eső intézmények között is szerepelt. Tehát 7 intézmény, amelyik később helyszíni ellenőrzésben is részt vett, - és nem rendelkezik pedagógiai programjában az iskolai közösségi szolgálatról - nyilatkozott korábban úgy, hogy pedagógiai programja tartalmazza az iskolai közösségi szolgálatot. A pedagógiai programok egy része csak jogszabályi hivatkozást tartalmaz. Az egyéni szabályozás alapelveit, a program célját nem.

Az ellenőrzés megerősítette az online kutatás azon tapasztalatát, hogy az iskolák egy része a pedagógiai program mellékletében szabályozza az iskolai közösségi szolgálat részletkérdéseit, felelőseit, megvalósulási folyamatát.

42 iskola rendelkezik szabállyal és ütemtervvel az iskolai közösségi szolgálat megszervezésére vonatkozóan. Ez azt jelzi, hogy a 4 év alatt az oktatási intézmények jelentős részében kialakult a gyakorlat arra vonatkozóan, miként érdemes ezt a feladatot szervezni, ellátni. 8 olyan iskola volt a mintában, ahol ilyen irat nem segítette eddig a szervezés folyamatát.

Az iskolai szervezeti és működési szabályzat, (továbbiakban: SZMSZ) az ellenőrzésbe bevont 50 iskolából 35 esetében nem tartalmazott utalást az iskolai közösségi szolgálatra, 15 esetében viszont igen. A szakértői ellenőrzés kimutatta, hogy számos iskola az SZMSZ-ében szabályozza az iskolai közösségi szolgálat folyamatát: a szervezők megnevezése, a végrehajtásért felelős személyek hatásköre, az adminisztratív feladatok, itt kapnak szerepet (30%). Ebből következően többféle gyakorlat terjedt el, illetve következtetés vonható le. Ugyanazt két helyen szabályozni fölösleges kettőződést eredményez. Érdemes lenne dönteni arról, hogy a jogszabályban már szereplő dokumentumokon túl, milyen okiratban/dokumentumokban kell az iskolai közösségi szolgálat részleteit szabályozni

Az 50 helyszíni ellenőrzésbe bevont intézmény házirendjének vizsgálata rávilágított arra, hogy az iskolák többsége ebben a dokumentumban nem szabályozza az iskolai közösségi szolgálatot. Ahol ilyen szabályozás mégis szerepel, ott - a szakértői beszámoló szerint - tartalmazza a feladatokat és az iskolai közösségi szolgálat szervezésének menetét, az ütemtervet. Mindez arra mutat rá, hogy az említett iskola gyakorlatában azon elemek kerültek szabályozásra a házirendben, melyek más iskolák esetében a pedagógiai program mellékeltében szerepelnek.

6.4. Az iskolai közösségi szolgálatot nem teljesítő tanulók

A helyszíni ellenőrzés egyértelműsítette, hogy nem volt olyan tanuló az ellenőrzés során a vizsgálati mintában, aki a közösségi szolgálat nem teljesítése miatt nem kezdhette meg érettségi vizsgáit.

Azok a tanulók, akik évisméltés miatt részben vagy egészében nem tettek eleget az iskolai közösségi szolgálat kötelezettségüknek, nem kezdhették meg vizsgáikat, így középiskolai tanulmányi előmenetelük sikeres befejezése mellett remélhetőleg még a következő évben e feltételnek is eleget fognak tenni. A 32 iskola jelzett egy-egy szolgálatot nem teljesített tanulót, de telefonos adategyeztetés során az kiderült, hogy az említett tanulók nem az adott intézményben érettségiztek (bár korábban azt a tájékoztatást adták az intézmények, hogy az érettségi évében is még az iskolában voltak a tanulók). Ők vélhetően más előfeltételt sem teljesítettek, így nem a közösség szolgálat volt az egyetlen gátja az érettségi vizsgára bocsátásuknak.

A felmérés alapján egyértelműen kimondható, hogy az iskolai közösségi szolgálat nem tekinthető önálló szűrőnek az érettségi vizsga megkezdésénél. A tanulók, akik tudják az érettségi vizsga előfeltételeit teljesíteni, azok teljesítik is, akik pedig nem, azok többnyire a tanulmányi előfeltételeket sem teljesítették (évisméltésre utasítottak).

6.5. Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai közösségi szolgálat végzése alóli mentesítése

A tapasztalat az, hogy a sajátos nevelési igényű (továbbiakban: SNI) tanulók általában nem kérnek szakértői bizottság részéről felmentést a közösségi szolgálat alól.

A 119 iskolából 59 jelezte, hogy amennyiben a szakértői bizottság javasolja az SNI-s tanuló mentesítését az iskolai közösségi szolgálat alól, úgy ezeknek a tanulóknak nem kell közösségi szolgálatot végezniük. Náluk az SNI-s tanulók mentesítést kapnak, a szakértői bizottság javaslata alapján. 60 intézményben nem fordult elő ennek igénye sem. Ahol van ilyen eset, ott minden iskola őrzi a szakértői bizottság véleménye alapján, az intézményvezető által hozott határozatot.

Pontos adat a mentesített tanulók létszámáról nem áll rendelkezésre. A helyszíni ellenőrzés viszont megerősítette, hogy sok iskolában az SNI-s tanulók önként bekapcsolódnak a programba, és nem igénylik felmentésüket akkor sem, ha erre lehetőségük lenne. Miként a szakértő fogalmaz: „Az SNI-s gyerekek azért nem élnek ezzel a lehetőséggel, mert szeretnek részt venni ebben a tevékenységben is”. Az iskolák felismerték ebben a pedagógiai lehetőséget és olyan feladatokat adnak az SNI-s tanulóknak, amelyek a képességeiknek megfelelnek.

6.6. Iskolai közösségi szolgálat az iskola saját szervezésében a helyszíni ellenőrzés alapján

6.6.1. A tájékoztatás gyakorlata

Az *Nkt.* a pedagógus egyik legfontosabb kötelességéként határozza meg a szülő gyermekével kapcsolatos tájékoztatását, mely természetesen az iskolai közösségi szolgálat tekintetében is fontos.

A közösségi szolgálatra vonatkozóan 37 iskola esetében az intézményi honlap tartalmaz tájékoztatást. Ez magas számnak tekinthető. 13 azon iskolák száma, melyek nem tesznek közzé tájékoztatást a honlapon a közösségi szolgálat vonatkozásában.

Az iskoláknak az a köre, amelyik pedagógiai programjában nem szerepelteti az iskolai közösségi szolgálatot, nem azonos azzal az intézményi körrel, amelyik honlapján sem szerepeltet tájékoztatást az iskolai közösségi szolgálatra vonatkozóan. Csak 4 esetben esik egybe mindkettő, ami azt jelzi, hogy a honlap használatának hiánya nem egyértelműen jelenti, hogy ezen iskolák kevesebb figyelmet fordítanak erre a programra.

A honlap használatát sok esetben már felváltja a Facebook használata, ahol éppúgy lehetséges - akár még hatékonyabban - az információ közlése.

A szakértők megállapították, hogy a legtöbb esetben a honlap megfelelő módon ad tájékoztatást tanulóknak, szüleik és a fogadó intézmények számára egyaránt. A tájékoztatás kiterjed az iskolai közösségi szolgálat szervezésének folyamatára, a fogadó intézmények listájára és a szükséges dokumentummintákra is. Csak három esetben találtak olyannal, hogy az egyes tevékenységek vonatkozásában a honlap jelentkezési felületként is szolgál a tanulók számára. Szintén 3 iskola esetén szolgál a Facebook a tevékenységekre való jelentkezésre a mintában szereplő 50 iskola közül. A XXI. század digitális megújulásával összhangban, az online felület használata csökkenti a pedagógusokat terhelő adminisztrációt.

A tevékenységekről szóló ismertetőt 21 iskola faliújságon teszi közzé, 17 intézmény pedig értekezlet keretében adja át az információkat. Ez azt jelenti, hogy az igazgatóhelyettes, illetve a koordinátor a kollégáit tájékoztatja az adott közösségi szolgálati tevékenységekről. Az iskolák 5 esetben feltüntették a zárás szervezését is, mint tájékoztató szereppel bíró alkalmat. Két iskola pedig a börzét jelölte meg, ami valóban kiváló alkalom a tanulók számára a lehetséges tevékenységek bemutatására. Nagyon jó lenne, ha az ilyen rendezvények, ahol a fogadó szervezetek be tudnak mutatkozni a tanulóknak, nagyobb számban lennének jelen.

6.6.2. A fogadó szervezetek körének bővítése

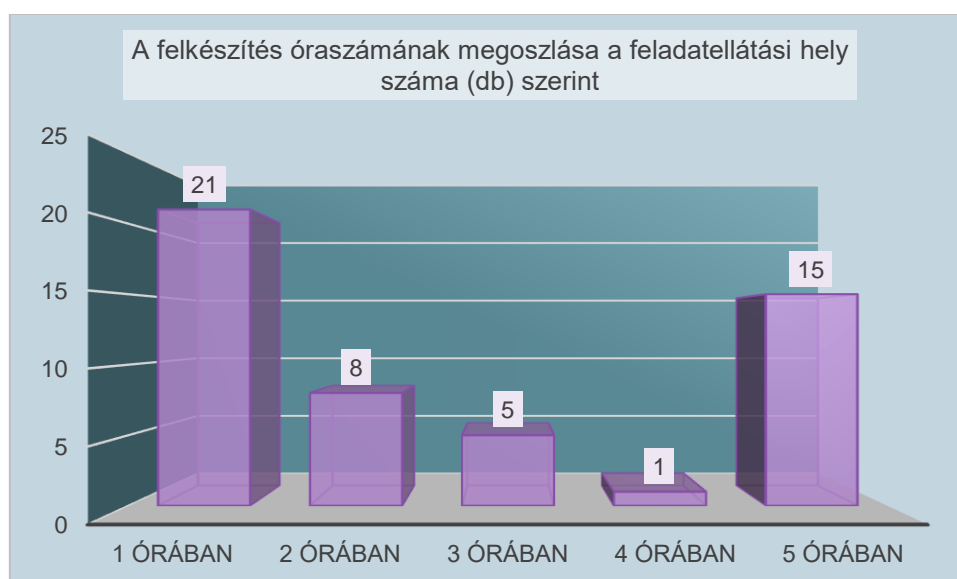
6 iskola gyakorlatában a fogadó intézmények jelentkeznek, hogy szeretnének tanulót fogadni, de ez nem jelenti azt, hogy más módja ne lenne a jelentkezésnek. 11 esetben a fogadó intézmény és az iskola ajánl másik szervezetet a tanulók számára. 3 iskola hangsúlyozza az iskolai ajánlás elsődlegességét. 3 intézménynél a tanuló ajánlása az elsődleges. 3 iskolánál a tanuló és az iskola közösen ajánl intézményeket. 20 intézmény esetén nincs megjelölve adat a fogadó szervezeti kör bővítésére. Egy iskola panaszkodott az ellenőrzés során, hogy gondot jelent számára új fogadó szervezetek felkutatása.

6.6.3. A tanulók jelentkezése

Az érintett intézmények közül 39 esetében a tanulók jelentkezése az iskolai koordinátoron keresztül történik. 8 iskola pedig szaktanárt tüntetett fel, ami vélhetőleg azonos a koordinátorral, növelve a koordinátorok szerepét 47-re az 50-ből. 36 esetben az osztályfőnöknél is lehet jelentkezni. 12 iskola az igazgatóhelyettest 2 az iskolatitkárt is megjelölte a jelentkezések fogadjaként. 3 iskola használja a honlap felületét a tevékenységekre való jelentkeztetésre. 1 iskola esetén az 5 fős koordináló csoportnál lehet jelentkezni. 1 iskolában a faliújságot jelölték meg, mint a jelentkezés lehetséges helyszínét. Egy-egy iskolában pedig az igazgatónál, a DÖK vezetőnél, illetve a könyvtáros tanárnál kell jelentkezni. Egy Vas megyei iskola jelölte meg a VDKSZ-t a jelentkezés szervezőjeként. Mindezek alapján látható, hogy az iskolák igyekeznek megfelelő módon elosztani a feladatokat a közösségi szolgálatot szervező szereplők között, vagyis a jelentkezés módjának gyakorlata nagyon változó iskolánként.

6.6.4. Felkészítés az iskolai közösségi szolgálatra

A helyszíni ellenőrzés kitért arra is, hogy hány órában szervezi a mintában szereplő intézmények köre a tanulók számára a tevékenységekre való felkészítését.

Az óraszámok mögött különböző gyakorlat típusok különíthetők el. A 21 iskola, amelyik 1 órát szánt a tanulók felkészítésére azon intézményi kör, amely a tanulók felkészítése alatt a tájékoztatást érti elsősorban.

Náluk az érzékenyítés, motiválás nem része felkészítő gyakorlatnak, hiszen ez több időt vesz igénybe. Ezekben az iskolákban vagy a fogadó intézménynél történik a tanulók érzékenyítése, vagy ez a pedagógiailag fontos elem elmarad.

Ahol több időt szánnak a felkészítésre, ott nagyobb eséllyel van jelen a tanulók érzékenyítése az adott feladatra.

Ugyanakkor az sem hallgatható el, hogy az iskolák egy része automatikusan 5 óra felkészítést adminisztrál, kihasználva a jogszabályi lehetőségeket, függetlenül attól, hogy mi a tartalma a felkészítésnek.

A tanulói interjúk egyetlen kivételtől eltekintve arról számoltak be, hogy elegendő támogatást kaptak a tanulók az iskola és a fogadó intézmények részéről a tevékenység felkészítése és végzése során.

Miként a tanulók fogalmaztak: *„Igen, tájékoztatott az iskola, hogy mi lesz a feladatom, ezért is vállaltam el szívesen.”* *„Igen, elmondták az iskolában, hogy hol és mit lehet dolgozni.”* *„Igen, mert az iskola is felkészített a munkára, és a fogadó intézményben is segítettek.”*

Az interjúk ugyanakkor nem fedik fel pontosan, hogy miben állt a felkészítés. Csupán tájékoztatás volt vagy beszélgettek is arról, hogy miért, miben, hogyan tudnak a tanulók segíteni a tevékenységek során.

6.6.5. Az iskolán belül szervezett iskolai közösségi szolgálattal kapcsolatos tevékenységek aránya

Az online kérdőív feltárta az iskola által szervezett tevékenységi típusokat, ezért a helyszíni ellenőrzés a belső és külső tevékenységek arányaira összpontosított.

Az iskola által szervezett saját tevékenységek aránya a helyszíni ellenőrzésben részt vett iskolák körében

Feladatellátási helyen szervezett saját iskolai közösségi szolgálati tevékenység %-os megjelenése	Összes válaszadó körében	Szakközépiskolák körében	Gimnáziumok körében
Nincs iskolán belüli tevékenység	2	1	1
2%	1		1
5%	2	1	1
10%	15	6 (4)	5 (4)
15%	6	1 (3)	2 (3)
20%	9	1 (3)	5 (3)
25%	2	1	1
30%	8	1 (3)	4 (3)
35%	1	1	1
50%	1	1	1
60%	2	1	1 (1)
75%	1	1	1

A zárójellel jelzett számok a többcélú intézmények számát mutatják. Alapvetően iskola típusonként nincs jelentős különbség, illetve a többcélú intézményekben van csak arra lehetőség, hogy az intézményen belül többféle tevékenységbe is bevonják tanulóikat. Hiszen ahol van általános iskola, esetleg óvoda is, sőt kollégium, ott számos tevékenység az intézmény falai között is megszervezhető. Tehát a számok alapvetően azt mutatják, hogy az iskolák 66%-a 20% alatt tartja az intézményen belüli tevékenységek arányát. Itt a szélsőségek mutathatnak esetleg javítandó gyakorlatot, hiszen ahol a tevékenységek 75%-a iskolán belül marad, az arra utal, hogy valójában jelentős energiákat nem fordít az iskola a közösségi szolgálat szervezésére. Ebben az esetben pont a program lényege sérül, mely szerint a tanulók tapasztalati úton nyerjenek képet a társadalmi valóságról.

A tanuló interjúk sok esetben saját iskolai tevékenységeket is felsoroltak, amelyekben a tanulók részt vállaltak: szalagavató, rendezvény szervezése, hulladékgyűjtés, korrepetálás, énekkari versenyre való felkészítés, szertár, iskolai könyvtár rendezése. A felsorolt tevékenységek megerősítik az online kérdőív által szerzett ismereteket.

A szakértők a helyszíni ellenőrzés során azt is feltárták, hogy magánszemélyek támogatása nagyon csekély számban van jelen az iskolák gyakorlatában. Az 50 iskolából 34-ben nincs ilyen típusú tevékenység. 3-3 iskola 1-2%-ra tette a magánszemélyek támogatását a programon keresztül. 8 iskolában 5%, 2 iskolában pedig 10% ez az arány.

A magánszemélyek támogatása számos veszélyt jelenthet a tanulók számára, illetve intézményi háttér hiányában nagyon nagy felelősséget hárít a koordinátorra, illetve az iskolára a feladat megszervezésében. Ezért érthető, hogy az ilyen típusú tevékenységek kis számban kerülnek megszervezésre. A tanulói interjúkban szereplők között nem kapott szerepet magánszemély segítése.

6.7. Az iskolai közösségi szolgálati tevékenységek népszerűsítése

Az iskolák jelentős részénél ma még nem gyakorlat, hogy az iskolai közösségi szolgálati tevékenységeket a tanulók népszerűsítsék a szülők körében, vagy helyi, országos médiumokban. 23 iskolában nincs semmilyen ide kapcsolható gyakorlat. Ugyanakkor érdemes felsorolni azokat a gyakorlatokat az előfordulásuk számával, amelyeket a szakértők az ellenőrzés során feltártak az 50 intézményben:

- ❖ A végzős tanuló prezentáció keretében számol be osztályfőnöki órán (1)
- ❖ A beszámolókhöz képes ppt kapcsolódik a 9-ik évfolyamosok érzékenyítéséhez (1)
- ❖ Beszámolók, értékelő lezárások (1)
- ❖ A fogadó szervezetek rögtönzött kérése alapján kampány (1),
- ❖ Fogadó szervezetek prezentációja (2),
- ❖ Szülői értekezletek keretében népszerűsítés (8)
- ❖ Összevont évfolyam szintű szülői értekezlet (1)
- ❖ Heves Megyei Hírlap, Katolikus Rádió (1)
- ❖ Iskolagyűlés (1)
- ❖ Iskolarádió (5)
- ❖ Iskolaújság (1)
- ❖ Diákfórum (1)
- ❖ Közösségi szolgálati hírek a honlapon (1)
- ❖ Önkéntesség hete (1)
- ❖ 9. évfolyamon tájékoztató (2).

6.8. Reflexió, zárás az iskolai közösségi szolgálati tevékenységeket követően

A tanulói interjúk mutatják be a helyszíni ellenőrzés tekintetében, hogy milyen módon történt a megkérdezett tanulók által látogatott iskolákban a tevékenységek utáni reflexió:

„Osztályfőnöki órán megosztottuk az élményeinket.”

„Osztályfőnöki óra keretében rendszeresen beszélgetnek az iskolai közösségi szolgálatról.”

„Osztályfőnöki órán beszélgettünk arról, hogy ki, hol, és mit dolgozott.”

„Készítünk ppt-t és a záróünnepélyen bemutatjuk és mindenki egyenként el is mondja a tapasztalatokat.”

„Osztályfőnöki órán, hittanórán is rendszeresen megbeszéltük a közösségi munkát.”

„Egymásnak is elmondjuk ki mit tapasztalt, hol milyen volt a fogadtatás. Osztályfőnöki órán is beszámolunk róla.”

„El szoktuk mondani azt is, ha nem volt jó és oda inkább nem mennénk újra.”

„Az osztályfőnökömmel és a koordináló szaktanárral megbeszéltem, és beszámoltam a tapasztalataimról.”

Az interjúk egyértelműen feltárják azt a gyakorlatot, hogy elsősorban osztályfőnöki órán történik az élmények feldolgozása. Érdeemes lenne „hivatalossá tenni” ezt a gyakorlatot, hiszen jelenleg a tanórán kívüli tevékenységként értelmezett közösségi szolgálat feldolgozása is csak tanórán kívül történhet, miközben az osztályfőnöki óra megfelelő helyszíne az élmények feldolgozásának.

6.9. A közösségi szolgálat tapasztalatai és önkéntesség az iskolai közösségi szolgálat elvégzése után

A tanulói interjúk megerősítették, hogy a közösségi szolgálati program olyan élményt adhat a tanulók számára, amely személyiségük épülésére szolgál. Részben a pályaeorientációjukban is segítheti őket, részben tapasztalatot adhat az őket körülvevő világról, jól kiegészítve ezzel iskolai tanulmányaikat:

„Jól éreztem magamat, vissza tudtam adni azt szeretetet amit, fogyatékos, közép és súlyos fogyatékos gyerekektől, időskorú emberektől kaptam. Elfelejtették velem azokat a rossz élményeket, amit én, mint SNI-s tanuló kaptam az osztálytársaimtól.”

„Igen, láttam a munka eredményét, láttam, hogy a gyerekek nagyon örülnek, jó érzés volt ott lenni. Nem befolyásolja a pályaválasztásomat, de a tapasztalat bátrabbá, nyitottabbá tett, jobban odafigyelek másokra.”

„Fontos feladatokat kaptam, volt felelősségem. Értékelték a munkámat. Sokszor kaptam dicséretet.”

„Hasznosnak éreztem magam az iskolai közösségi szolgálat alatt.” „Engem kellemes csalódás ért. Eleinte tartottam az egészségtől, hogy milyen lesz.”

„Van egy osztálytársam, aki azért lesz gyógytornász, mert ezt a szakmát megkedvelte az otthonban.”

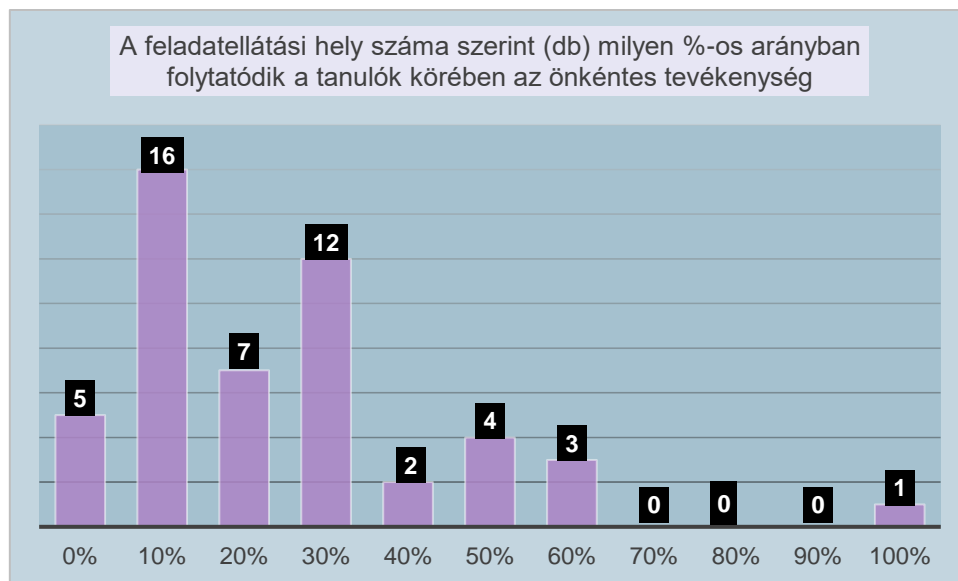
„Megláthatjuk közelebbről, hogyan dolgoznak a tűzoltók, a rendőrök. Ez befolyásolhatja a pályaválasztást.”

„Csak ott, ahol volt értelmes feladat. Unatkozni nem szeretek. Itt az iskolában sokkal jobb mindig. Pl: a Csibe avatókor. Érdekes volt és hasznos munkát kaptunk. Az 50 óra csak úgy jó, ha van is értelme.”

A szakértők rákérdeztek arra is, hogy az iskolai közösségi szolgálat teljesítését követően milyen arányban folytatódik a tanulók körében az önkéntes tevékenység. Mindösszesen 5 intézmény jelezte, hogy tudomása szerint tanulói körében az iskolai közösségi szolgálatnak nincs szerves folytatása önkéntes tevékenységben. A legtöbb intézmény a tanulók 10%-nál látja folytatását az iskolai közösségi szolgálatnak (16 iskola), míg 12 intézmény 30%-ot jelölt meg.

Ezeknél az adatoknál figyelemmel kell lenni arra, hogy az iskoláknak csak a középiskola befejezését követő közvetlen időszakra van rálátásuk volt tanulóik további tevékenységeit illetően.

A diagram alapján látható, hogy nagyon nagy a szóródása a válaszoknak. A „semmilyen módon sem folytatódik” kijelentés éppúgy elgondolkodtató és komoly problémák meglétére utal a programmal kapcsolatosan, miként a 100%, ami túlzónak tűnik.

Vannak iskolák, ahol komoly hagyománya van a közösségért való önkéntes tevékenységeknek, ennek ellenére nem életszerű azt valószínűsíteni, hogy minden tanuló a továbbiakban önkéntes tevékenységet fog folytatni.¹⁴ A valós arány 40% körül mozoghat.

¹⁴ Hazai példaként érdemes Velkey Balázs: A középiskolai közösségi szolgálat tapasztalatai. Szakdolgozat, BME GTK APP, 2014. című művét idézni, ahol a tapasztalatok alapján 10 éves hagyomány esetén is 36 és 45% között ingadozik azok aránya, akik önkénteskednek a középiskolát követően.

A helyszíni ellenőrzés számos ponton árnyalta az iskolai közösségi szolgálatról kialakult eddigi képet, és rámutatott arra, hogy van még fejlesztési feladata az iskoláknak. Továbbá az oktatásirányítás számára is érdemes lépéseket tenni a program kereteinek biztosítására, a szabályok egyszerűsítésére, pontosítására.

A jogszabályi keretek egy-két ponton finomíthatók, de alapvetően megfelelő módon határozzák meg az iskolák feladatát. Az iskolák többsége ezeket a kereteket betartva szervezi programjait.

Az iskolai közösségi szolgálat programok intézményi, illetve fogadó szervezeten belüli pedagógiai része az, ami nagyobb támogatásra szorul, és amihez a pedagógusok felkészítése és a koordinátorok megbecsülése szükséges. Mindez segíthet abban, hogy az iskolai közösségi szolgálatot arányaiban több tanuló élje meg élménypedagógiai eszközként, valamint személyiségformáló hatása is minél több tanuló esetén érvényesüljön.

7. Javaslatok az Oktatási Hivatal által lefolytatott, az iskolai közösségi szolgálat teljesítését, megszervezését, dokumentálását vizsgáló szakmai ellenőrzés alapján

A szakmai ellenőrzés számos olyan részletkérdésre világított rá, amelyek kapcsán érdemes az iskolai közösségi szolgálat megszervezésére vonatkozóan egyrészt a vonatkozó jogszabályokat módosítani és szakmai iránymutatással támogatni a nevelési-oktatási intézmények munkáját.

7.1. A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 133.§-át valamint 46. és 47. Záradékait érintő javaslatok

- ✚ Megfontolandó a változtatás azon, hogy az iskolai közösségi szolgálat helyszínén a tanuló tevékenysége tanítási napokon alkalmanként legkevesebb egy, legfeljebb háromórás, tanítási napokon kívül alkalmanként legkevesebb egy, legfeljebb ötórás időkeretben végezhető.

Indoklás:

A helyszíni ellenőrzés során több intézményvezető is jelezte, hogy érdemes volna rugalmasabban kezelni az iskolai közösségi szolgálat teljesíthetőségének időkeretét. Aggályosnak tartanak azt is, ha korlátozás nélkül lehetne a teljesítendő 50 órát felhasználni, de megfelelő szabályozás mellett, létjogosultsága van a változtatásnak (pl. egy egésznapos futóversenyen a rendezőként résztvevő tanuló ne csak 5 órát számolhasson el hétvégén, hanem esetleg többet is).

- ✚ A vonatkozó záradékok különböző helyeken rögzítendőek: 46. B (bizonyítvány), 47. Tl. (törzslap). Az iskolák többsége azt a gyakorlatot folytatja, hogy az éves teljesítésre vonatkozó záradék megjelenik a törzslapon is, illetve az 50 óra teljesítése bekerül a bizonyítványba is.

Indoklás:

A szakmai ellenőrzés alapján, az iskolák számára fontos, hogy a bizonyítvány és a törzslap bejegyzései összhangban legyenek. Ezért érdemes olyan módosítást tenni, hogy mindkét záradék a bizonyítványba és törzslapra is bejegyzésre kerüljön.

- ✚ Az *Nkt. 4.§ 15. pontja* meghatározásán túl, érdemes lenne a rendeletben is hangsúlyossá tenni, hogy a közösségi szolgálat pedagógiai feladat is, nemcsak adminisztrációs tevékenység az iskolák számára.

Indoklás:

A rendelet nem tesz említést pedagógiai feladatról csak nyilvántartásról, ami számos félreértést okozott pedagógusok körében a 119 intézményre vonatkozó elemzés alapján. Van, ahol szintiszta adminisztratív feladatként értelmezik az iskolai közösségi szolgálatot, ezért bízzák az iskolatitkárra a szervezését.

- ✚ Jó lenne, ha az élmények feldolgozása osztályfőnöki órán is megvalósulhatna, jogszabályi keretek között. A felmérés alapján ez az, ami a legéletszerűbben megvalósítható az iskolák gyakorlatában.

Indoklás:

A tanulói interjúk egyértelműen feltárták azt a gyakorlatot, hogy elsősorban osztályfőnöki órán történik az iskolákban az élmények feldolgozása. Érdemes lenne a jogszabályban is lefektetni ezt a gyakorlatot, hiszen jelenleg közösségi szolgálat feldolgozása tanórán kívüli tevékenységként értelmezett, miközben az osztályfőnöki óra megfelelő szintere lenne az élmények feldolgozásának.

7.2. A pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendeletre vonatkozó javaslatok

- ✚ Azokban az iskolákban, ahol nagyobb létszámú tanulót érint az iskolai közösségi szolgálat, indokolt lenne a koordinátor pedagógus számára, a kötött munkaidőnek neveléssel-oktatással lekötött részében, heti 1 (vagy 2) órát nem meghaladó rész beszámítása. Megfontolásra érdemes a pótlékok körének kibővítése a koordinátorok vonatkozásában.

Indoklás:

Felmérésünk szerint csak 16 intézményben van „órakedvezménye” a koordinátornak, és csak az ő esetükben érvényesül a *Rendelet 17.§ (2) i) pontja*, mely szerint egyéb foglalkozásként, a tantárgyfelosztásban tervezhető, rendszeres nem tanórai foglalkozás keretében közösségi szolgálattal kapcsolatos foglalkozás szervezhető.

- ✚ Érdemes lenne a jogszabályban is kötelezővé tenni, hogy az iskolai közösségi szolgálati koordinátoroknak egy rövidebb tájékoztatón, esetleg 30 órás pedagógus továbbképzésen részt kelljen vennie.

Indoklás:

Az iskolai közösségi szolgálat újszerű feladat az iskolák számára, amely módszertanilag különbözik az eddig ellátott pedagógiai feladatoktól. A koordinátor pedagógusok POK-ok általi ingyenes felkészítése javasolt.

7.3. Jó gyakorlatok alapján megfogalmazható javaslatok

- ✚ Az együttműködési megállapodásokat lehessen azok visszavonásig megkötni, nem kell évente újat készíteni.
- ✚ Lista készülhetne arról, hogy mely tevékenységek nem tekinthetők közösségi szolgálatnak pl. munkavégzés, illetve annak sajátos esete, az éves munkatervben szereplő iskolai programok szervezése, lebonyolításának segítése (szalagavató, iskolai ünnepeken való fellépés, tankönyvek szétosztása, rendszerezése, kötelező liturgikus tevékenységben való részvétel).
- ✚ A jelentkezési lap kitöltése elegendő lenne egyszer, a teljes időszakra kiterjesztve. Amennyiben a tanuló a későbbiekben olyan területre szeretne menni, melyet a korábbiakban nem jelölt meg, úgy természetesen új jelentkezési lap kitöltése lenne szükséges. A jelentkezési lapot 5 évig kelljen megőrizni.
- ✚ Ha a jelentkezési lap a közösségi szolgálati napló nyomtatvány részét képezi, akkor azt a teljesítés lezárásakor szükséges legyen fénymásolatot készíteni és hiteles másolatát meg kelljen őrizni.
- ✚ A törzslapon és bizonyítványban tantárgyként is be lehessen vezetni az éves teljesítést, ebben az esetben a tantárgyi érdemjegy oszlopba kerülhetne a teljesített óraszám.
- ✚ Az 50 óra iskolai közösségi szolgálat teljesítését érdemes lenne a 11. évfolyam tanévének végéig (augusztus 31.) ütemezni mert az a tapasztalat, hogy a 12. évfolyamon az érettségi vizsgákra való készülés és egyéb többlet feladatok miatt a tanulók már nehezen teljesítik iskolai közösségi szolgálat végzési kötelezettségüket.

Melléklet